

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra: Katedra primárního vzdělávání
Studijní program: M7503 – Učitelství pro základní školy
Studijní obor Učitelství pro 1. stupeň základní školy

**SYSTÉM DALŠÍHO VZDĚLÁVÁNÍ UČITELŮ NA 1. STUPNI ZŠ
V PŘEDMĚTU TĚLESNÁ VÝCHOVA**

**THE SYSTEM OF THE FURTHER EDUCATIONS OF THE
PHYSICAL EDUCATION TEACHERS AT THE PRIMARY
SCHOOL**

Diplomová práce: 11-FP-KPV-0054

Autor:

Kateřina Hanková

Podpis:

.....

Adresa:

Jiráskova 322
55203, Česká Skalice

Vedoucí práce: Mgr. Jaroslav Kupr

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
79	0	32	1	27	1 + 1 CD

V Liberci dne:

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická
Akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Kateřina Hanková, DiS.
Osobní číslo: P07001064
Studijní program: M7503 Učitelství pro základní školy
Studijní obor: Učitelství pro 1. stupeň základní školy
Název tématu: Systém dalšího vzdělávání učitelů na 1.stupni ZŠ v předmětu
tělesná výchova
Zadávající katedra: Katedra primárního vzdělávání

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíl:

Vymežit možnosti dalšího vzdělávání učitelů na 1.stupni základních škol v předmětu tělesná výchova.

Dílejší úkoly:

- 1) Vymezení systémů následného vzdělávání pro učitele na 1. stupni ZŠ.
- 2) Anketní šetření mezi učiteli na 1.stupni ZŠ
- 3) Doporučení pro realizaci nových kurzů.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

FERJENČÍK, J., Úvod do metodologie psychologického výzkumu. Praha: Portál 2000. 256 s., 1.vydání. ISBN 80-7178-367-6

HRABAL, V., Jaký jsem učitel?. Praha : Státní pedagogické nakladatelství 1988. 165 s., 1. vydání. ISBN 14-635-88

CHRÁSTKA, M., Metody pedagogického výzkumu. Praha : Grada 2007. 328 s., 1. vydání. ISBN 978-80-247-1369-4

KOHNNOVÁ, J. Další vzdělávání učitelů a jejich profesní rozvoj. 1. vyd. Praha : Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, 2004. ISBN 80-7290-148-6.

LAZAROVÁ, B. a kol. Cesty dalšího vzdělávání učitelů. 1. vyd. Brno : Paido, 2006. ISBN 80-7315-114-6.

Bílá kniha - národní program rozvoje vzdělávání v České republice. 2001 [online]. Dostupné na WWW: <<http://www.msmt.cz/files/pdf/bilakniha.pdf>>.

Vedoucí diplomové práce:

Mgr. Jaroslav Kupr
Katedra tělesné výchovy

Datum zadání diplomové práce:

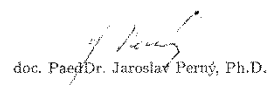
25. listopadu 2011

Termín odevzdání diplomové práce:

20. dubna 2013

doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.
děkan

L.S.

doc. PaedDr. Jaroslav Perný, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 19. prosince 2011

Čestné prohlášení

Název práce: Systém dalšího vzdělávání učitelů na 1.stupni ZŠ v
předmětu tělesná výchova

**Jméno a příjmení
autora:** Kateřina Hanková

Osobní číslo: P07001064

Byla jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má diplomová práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložila elektronickou verzi mé diplomové práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedla jsem všechny, systémem požadované, informace pravdivě.

V Liberci dne:

.....
Kateřina Hanková

Poděkování

Mé poděkování patří především Mgr. Jaroslavu Kuprovi, za jeho podporu, rady, spolupráci a čas, který věnoval mé diplomové práci.

Poděkování patří učitelům, kteří byli ochotni pomoci mi v mém výzkumném šetření.

Poslední poděkování patří mé rodině, která mne podporovala celá léta studií a povzbuzovala v jejich závěru.

SYSTÉM DALŠÍHO VZDĚLÁVÁNÍ UČITELŮ 1. STUPNĚ ZŠ V PŘEDMĚTU TĚLESNÁ VÝCHOVA

Kateřina Hanková

11-FP-KPV-0054

Vedoucí DP: Mgr. Jaroslav Kupr

Resumé

Cílem diplomové práce je přiblížit současný stav dalšího vzdělávání učitelů 1. stupně ZŠ v předmětu tělesná výchova. Diplomová práce by také měla nastínit možnosti dalšího vzdělávání v souvislosti s požadovaným teoretickým základem. V teoretické části je definováno učitelství jako povolání a jeho odlišné atributy od jiných povolání. Dále jsou definovány kompetence učitele, které jsou nezbytné pro zavedení standardu učitele, jeho význam pro současné postavení učitelů ve společnosti, ale také pro sestavení kariérního systému. Dále jsou uvedeny tyto definice: další vzdělávání učitelů, (nejen odpovídající legislativa), cíl, úroveň, formy, ale také překážky dalšího vzdělávání. Tělesná výchova je odlišný předmět ve výuce, který klade náročné požadavky na práci učitele, který je ale nezbytný pro správný vývoj dětského organismu. Výzkum byl zaměřen na současný stav dalšího vzdělávání v oboru tělesná výchova. Výzkum odhalil rozdíl mezi skutečnými potřebami učitelů a jejich představami v oblasti dalšího vzdělávání.

Klíčová slova: učitel, tělesná výchova, další vzdělávání pedagogických pracovníků

THE SYSTEM OF THE FURTHER EDUCATIONS OF THE PHYSICAL EDUCATION TEACHERS AT THE PRIMARY SCHOOL

Summary

The target of a dissertation is to show the present state of further education of teachers of primary schools in the subject of Physical education. The dissertation should also outline possibilities of further education in connection with a required theoretical basis. In a theoretical part teaching is defined as an occupation and its different attributes from other occupations. Then teacher's authorities are defined. Those are necessary for introduction of standard of teacher, its meaning for present position of teachers in a society, but also for building of a career system. The following definitions are stated: further education of teachers (not only corresponding with legislation), target, levels, forms, but also obstacles of further education. Physical education is a different subject in education. It demands a lot of hard work of teachers, it is also necessary for the right development of child's organism. The research has been focused on the present state of further education in the subject of Physical education. The research has revealed the difference between real teachers' needs and their ideas in the area of further education.

Keywords: teacher, physical education, further educations of teacher of primary school

Obsah

Seznam zkratk	10
ÚVOD.....	11
1 SYNTÉZA POZNATKŮ.....	12
1.1 Učitelství povolání nebo profese.....	12
1.2 Odlišné atributy učitelského povolání.....	14
1.3 Legislativa pedagogického pracovníka	15
1.4 Kompetence učitele	16
1.5 Standard učitele	17
1.6 Kariérní systém pro učitele	20
1.7 Další vzdělávání učitelů	22
1.7.1 Charakteristika dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků	23
1.7.2 Cíle dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků.....	24
1.7.3 Úrovně a formy dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků.....	25
1.7.4 Současná nabídka dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků..	27
1.7.5 Bariéry dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků	30
1.7.6 Typologie účastníků dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků	32
1.8 Tělesná výchova.....	35
1.8.1 TV vzdělávací oblast v Rámcově vzdělávacím programu.....	36
1.8.2 TV v programu základní škola.....	37
1.8.3 Učitel tělesné výchovy	38
1.8.4 Bezpečnost při tělesné výchově	39
1.8.5 Význam pohybové aktivity pro lidský organismus	40
1.8.6 Proč zařazovat pohybovou aktivitu každý školní den	41
2 CÍLE PRÁCE, HYPOTÉZY	44
2.1 Hlavní cíle	44
2.2 Dílčí cíle	44
2.3 Hypotézy	44
3 METODIKA VÝZKUMU	45
3.1 Výzkumná metoda	45
3.2 Charakteristika výzkumného souboru.....	45

3.3	Charakteristika dotazníku.....	46
4	VÝSLEDKY A DISKUZE	47
4.1	První část dotazníku	47
4.2	Druhá část dotazníku.....	59
4.3	Závěr výzkumu.....	70
4.4	Návrhy.....	71
5	ZÁVĚR	74
6	LITERATURA	75
7	SEZNAM OBRÁZKŮ.....	78
8	PŘÍLOHY	79

Seznam zkratk

%	procento
apod.	a podobně
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
DVPP	Další vzdělávání pedagogických pracovníků
TV	Tělesná výchova
ZŠ	Základní škola
CVKHK	Centrum vzdělávání královéhradeckého kraje
NIDV	Národní institut pro další vzdělávání
NÚV	Národní ústav pro vzdělávání

ÚVOD

Tělesná výchova je předmět jako každý jiný. Přesto se od něho očekává, že nebude způsobovat problémy. Tělesná výchova by měl být předmět, který bude pro žáky zábavnou částí výuky. Je tomu tak vždy? Na skutečnosti se odráží dva základní elementy. Prvním je dostatečná tělesná kondice, která umožňuje žákům plnit požadavky a druhý je kvalitně a odborně vedená hodina. Hodina získá na kvalitě v případě, že je učitel dostatečně seznámen s obsahem vyučovacího předmětu. Přesto je běžné, že tělesná výchova se pouze nějak odučí. Každý se domnívá, že tento předmět nepatří k náročným na výuku ani na přípravu. Přesto nám právě tento předmět dává celoživotní postoj ke zdravému životnímu stylu. Tělesná výchova je široký obor, který ke správnému zvládnutí vyžaduje mnoho znalostí a dovedností. Je téměř nemožné mít neustálý přehled bez dalšího vzdělávání v oboru tělesná výchova. Ale záleží pouze na učiteli, jaké má nároky na svou výuku tělesné výchova.

Diplomová práce se snaží představit souhrn informací o učiteli a jeho práci, nároků a požadavků pro tuto práci a oblast dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků. Představuje předmět tělesná výchova a zaměření dalšího vzdělávání v tomto předmětu. Diplomová práce vyvozuje z dotazníkového šetření současnou situaci a možnosti dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků.

1 SYNTÉZA POZNATKŮ

1.1 Učitelství povolání nebo profese

Povědomí o učitelském povolání je běžné, přesto jen málo kdo definuje, co je náplní a podstatou. Obtížnost definovat učitelské povolání je způsobena jeho neustálou proměnou. Postupem času se mění nejen obsah ale i metody vyučovacích předmětů (Vališová, Kasíková, 2010, s. 15).

Pojetí učitelství jako profese je možné definovat pomocí analýz, kritérií, klasifikací nebo metod. Metody, které pomáhají definovat učitelské povolání, jsou podle Vašutové (2004, s. 15, 16) :

- deskriptivní, která se zabývá kvantitativními statistickými ukazateli;
- profesiografická, která zaznamenává popis a rozbor profesních činností;
- metoda časového snímku, která ukazuje pracovní den a zátěž;
- introspektivní, která umožňuje autobiografické výpovědi bez dalšího ovlivnění.

V diskuzi nad tématem, zda učitelství je nebo není profese, se odborníci dostávají k základnímu konfliktu, který bychom mohli nazvat jako boj teorie učitelského povolání s praxí, tedy realitou. Vašutová (2004, s. 18, 19) uvádí, že sociologové sestavili několik bodů, které musí profese splňovat:

expertní teoretické a praktické znalosti nezbytné pro řešení důležitých společenských otázek, výzkumu

Teoretické znalosti jsou nutností pro získání kvalifikace, tedy vysokoškolské vzdělání v daném oboru. Problém nastává v požadavku na řešení společenských otázek a vytváření nových poznatků. Většina učitelů základních a středních škol neprovádí výzkum ani nepublikují odborné články.

zájem o větší prospěch společnosti

Učitelské povolání bylo vždy chápáno jako poslání připravit budoucí generaci. Jejich zájem o společnost je doložitelný zodpovědností za výchovu a vzdělání dětí a

mládeže. Přesto by láska k dětem neměla být upřednostňována před odborností a dalším vzděláváním učitele.

autonomie v rozhodnutích týkajících se profese

Autonomie rozhodnutí vychází z hierarchie kategorií učitelů. Vysokoškolští učitelé mají autonomii přímo garantovanou zákonem o akademických svobodách. Ostatní kategorie učitelů mají autonomii omezenou školskými zákony, které nabízejí možnost demokratického školství a tím i částečnou autonomii. Bohužel i v současné době část učitelské populace nemá zájem o demokratický styl výuky a výchovy a pocituje tuto skutečnost jako přítěž.

etický kodex, podle kterého se musí příslušníci profese chovat a mít zodpovědnost

Etická stránka bývá spojována s osobností učitele. Jako samozřejmá součást osobnosti učitele se vyžaduje kreativita, empatie, tolerance, přirozená autorita a jiné nezbytné vlastnosti a dovednosti. Etický kodex tohoto povolání by měl spíše odpovídat zásadám etických mezilidských vztahů, jako jsou objektivní hodnocení nebo dodržení tajemství.

existence profesní kultury projevující se ve fungování profesní organizace

Učitelská společnost by měla přijmout určitý model profesního chování, který by zahrnoval jak stránku odbornou tak etickou. Profesní organizace by pak sdružovala učitele, kteří by tento model dodržovali. Vznik organizace je velice limitován existencí hierarchie kategorií učitelů.

Tento rozbor nám ukazuje, že učitelství nenaplnuje uvedené body v celém rozsahu. Proto učitelství není profese, ale pouze semiprofese. Přesto musíme zdůraznit, že učitelství je povolání velmi náročné a přímo závislé na momentální situaci společnosti. Pro budoucí postavení učitelského povolání ve společnosti je nutné tento obor profesionalizovat tak, aby si udržel společenské postavení a rozvíjel platové a pracovní podmínky podpořené legislativně.

1.2 Odlišné atributy učitelského povolání

V současné době je učitelské povolání předmětem zájmu celé společnosti. Tento zájem pramení ze skutečnosti, že si společnost uvědomuje důležitost a význam vzdělání pro každého jedince. Protože je učitel nedílnou součástí vzdělávání, je společností neustále hodnocen. Nemělo by být opomíjeno, že učitel je člověk, který si musí osvojit znalosti, dovednosti a musí je umět tvořivě používat. Musí zvládat i neočekávané situace, které mohou být velice rozmanité, protože je přináší školní prostředí a široká paleta osobností žáků nebo studentů. (Šimíčková-Čížková et al., 2010, s. 5). Doklad o tom, že učitelské povolání je velmi náročné uvádí i Lazarová (2006, s. 50), která se odvolává na mezinárodní standardy klasifikace povolání z roku 1988. Povolání jsou řazena do devíti stupňů, kde první je nejjednodušší, který zahrnuje práce např. rutinní. Učitelé základních škol jsou zařazeni do sedmého stupně společně s vedoucími pracovníky, právními poradci či stavebními techniky. Učitelé středních škol jsou řazeni do stupně osmého a učitelé vysokých škol a výzkumní pracovníci až do stupně devátého.

V čem je tedy učitelské povolání odlišné a co způsobuje jeho náročnost. Učitel je pod neustálým tlakem společnosti, neboť je součástí přípravy a vzdělání dětí a mládeže. Ačkoliv společnost klade velké nároky na práci učitele, učitel nemá vždy vyhovující podmínky, je pod trojím vedením. Musí vyhovět žákům, rodičům i státu. Každý od něho očekává jiné výstupy, které se snaží plnit, a které se neustále mění. Rozvoj učitelství je přímo závislý na rozvoji školství a společnosti. Učitel musí zvládnout specifické činnosti, ke kterým patří sebereflexe, sebeovládání, zodpovědnost, rozhodování, odolnost vůči stresům a profesní sebevědomí. Učitelství je považováno za veřejnou službu, která je silně feminizovaná. O náročnosti učitelského povolání podávají důkaz i metafora, které poukazují na odlišnosti učitelského povolání Vašutová (2004, s. 35) uvádí tyto metafora:

- **Osamělá profese**, kde je učitel sám proti skupině vrstevníků, a také sám při rozhodování.

- **Nemožná profese**, ve které je výsledek práce nejasně zjištěitelný a společností znehodnocený nebo ve které nastanou neúnosné podmínky a zátěž.

- **Optimistická profese**, při které je nutná víra ve zlepšení i při překonávání překážek.

- **Profese na celý život** je profese, která přejde do osobního života, kterou nelze opustit, kterou lze zdědit.

- **Angažovaná profese**, při které se učitel stane součástí veřejného dění.

- **Národní profese**, kde je učitel nositel národního, historického a kulturního vývoje.

- **Námezdní profese** odráží skutečné postavení učitelů na školách.

Proč je učitelské povolání považováno za náročné je možné dokázat i na výčtu činností, které musí učitel každodenně vykonávat. Práce učitele začíná projektováním, které se týká několikaletého školního programu, dlouhodobých projektů nebo pouze přípravy na hodinu. Vyučování je vzájemné působení dvou subjektů učitele a žáků. Bez aktivního zapojení obou složek není vyučování efektivní. Výsledkem projektování je vyučování. Závěr vyučování je hodnocení, jehož součástí je i sebereflexe, která by se měla odrážet v následujícím projektování a vyučování. Administrativní činnost je podstatná část učitelské práce. Operativní činnost je spojena se zástupy a činnostmi ne přímo vzdělávacími. Konzultační činnost zahrnuje nejen komunikaci se žáky, ale také s rodiči a kolegy. Další učitelskou činností je spolupráce s odbornými poradci nebo s dalšími školami. Na závěr výčtu patří rozvoj profese, který se uskutečňuje především pomocí dalšího vzdělávání.

1.3 Legislativa pedagogického pracovníka

Podle zákona 563 z roku 2004 je stanoveno, kdo je pedagogický pracovník škol a školských zařízení (MŠMT, 2009). Zákon definuje přímou pedagogickou činnost, kterou vykonává pedagogický pracovník na vzdělávaném. Určuje zaměstnavatele a tedy i organizaci, pro kterou pedagog pracuje. Přímou vyjmenovává pracovní pozice, které vykonávají přímou pedagogickou činnost. Dále stanovuje předpoklady pro výkon činnosti pedagogických pracovníků.

Učitel prvního stupně je osoba se získaným vysokoškolským vzděláním s vhodnou aprobací, s celoživotním vzděláváním uskutečněné vysokou školou nebo doplňujícím studiem s rozšířením odborné kvalifikace.

1.4 Kompetence učitele

Odborné diskuze na téma profesionalizace učitelství probíhá již od 80. let celou Evropou. Stejně tak i v naší zemi, reaguje odborná společnost na neutěšené výsledky vyplývající z výzkumů zaměřených jak na žáky, tak na učitele a studenty učitelských oborů. Žáci prokazují nižší úroveň znalostí. Studenti se věnují neadekvátním programům, odkloněným od reálných potřeb školní praxe. Proto se na potřebě profesionalizace učitelství podílejí právě instituty připravující budoucí učitele. Profesionalizace učitelství by měla nastat, pokud budou sestaveny kompetence učitele. Kompetence by měly zahrnovat vědomosti a dovednosti, které jsou nezbytné pro povolání učitele. Důkazem tvrzení, že tato problematika je mezinárodní a dlouhodobá, je množství navrhovaných programů, které navrhují soubory dovedností a vědomostí. Vašutová (2004, s. 88, 89) uvádí např. mezinárodní encyklopedii vzdělání z roku 1994, ve které jsou sestaveny domény učitele. Šest domén, které jsou, didaktické znalosti obsahu, znalosti o žácích a učení, znalosti obecné didaktiky, znalosti kurikula, znalosti kontextu a znalosti sebe sama. Nebo A. T. Pearson 1989 dělí základní znalosti učitele do pěti oblastí: kauzální, normativní, empirické, předmětové a všeobecné (A. T. Pearson in Vašutová, 2004, s. 89)

Šimíčková-Čížková (2010, s. 6) ve své knize uvádí přehled kompetencí učitele:

- odborně-předmětová
- psycho-didaktická
- komunikativní
- organizační a řídicí
- diagnostická a intervenční
- poradenská a konzultační
- reflexe vlastní činnosti

Jestliže společnost potřebuje standardizovat učitelské povolání, je nezbytně nutné sestavit kompetence, které musí učitel splňovat. Díky souboru kompetencí je možné, vytvořit učitelský standard.

1.5 Standard učitele

Stát by měl být základní element, který stanoví požadavky na učitele. Tyto požadavky by měly být formulovány a zakomponovány v programech přípravného vzdělávání učitelů. Sestavení standardu učitelského povolání umožňuje srovnávat výstupy a zajistí tak vyváženost v kvalitě učitelského povolání (Vašutová, 2004, s. 93).

Jak již bylo uvedeno, je velmi obtížné definovat učitelství jako povolání, vybrat nejdůležitější kompetence, určit základní činnosti, které učitel ke své činnosti nezbytně potřebuje nebo sestavit vzdělávací program, který ho dostatečně připraví pro povolání a který je možné splnit. Pedagogická společnost začala řešit otázku určitého standardu, který by pomohl s definicí učitelství. Autorky Dytrtová a Krhutová (2009, s. 14, 15) uvádějí co by měl učitel umět, tedy základ identity učitele:

- odpovědnost za plánování a organizaci při hodině,
- profesní znalosti a dovednostní základ,
- metody kontroly a strategie vedení žáků,
- vytvořit sociální atmosféru,
- profesionální image,
- sebeuvědomění a sebehodnocení,
- psychická odolnost,
- adaptibilita a kreativita,
- osvojovat si nové poznatky,
- empatie a komunikativnost.

Tato potřeba vyplynula i ze skutečnosti, že učitelé v současné době nemají objektivní evaluační systém. Další fakt podílející se na vzniku standardu je potřeba vymezit profesní způsobilosti, která poslouží nejen přípravným studijním programům, ale i samotným učitelům pro evaluaci a zaměstnavatelům pro jejich hodnocení.

Tato problematika je také zakotvena v mezinárodních dokumentech UNECSO, OECD, Evropské komise nebo Lisabonské deklaraci (Starý et al., 2012, s. 11, 15). Standard by se měl zakládat na kompetencích, měl by být spíše obecnější, širší a platný pro všechny kategorie učitelů a prokazatelně dosažitelný. To jsou podmínky pro

standard, které vyžadují odborníci a předkládají různé návrhy a modely např. projekty „Učitel“ a „Příprava standardu učitelské kvalifikace“ oba za podpory MŠMT (Učitelské noviny, 2009, s. 24). Žádný z modelů, které odborníci sestavili, nebyl uzákoněn, tedy ani uveden do praxe. Odborná společnost se však stále snaží o profesionalizaci učitelství. Podrobně rozpracovaný model standardu učitele nabízí Vašutová, která v roce 2004 sestavila klíčové kompetence pro povolání učitele do sedmi oblastí:

- Oborově předmětová
- Didaktická/psychologická
- Pedagogická
- Diagnostická a intervenční
- Sociální, psychosociální a komunikativní
- Manažerská a normativní
- Profesně a osobně kultivující

Jednotlivé oblasti měly dále určené dovednosti, znalosti, postoje a zkušenosti, které byly upřesněny pro jednotlivé učitelské kategorie (Vašutová, 2004, s. 105).

V tomto modelu je posun v myšlence, že není možné určit standard pro všechny učitelské kategorie. Jak již bylo uvedeno každá kategorie má odlišné požadavky a nároky pro práci, ale především i odlišné zakotvení v legislativě. Proto je neslučitelné tvořit pouze jeden obecný standard pro povolání učitele. Ani tento model nebyl prozatím realizován. Tíživost problému dokládá pokus samotného Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy, které v roce 2009 reagovalo a vytvořilo spolu s odborníky vstupní dokument pro veřejnou diskuzi pod názvem „Tvorba profesního standardu kvality učitele“ a samotný dokument „Profesní standard kvality učitele“ (MŠMT, 2009).

Profesní standard by měl být rámec kompetencí a činností, které jsou žádoucí. Určuje žádoucí stav, který je reálně dosažitelný, pokud vznikne podpora učitelů v jejich zvyšování kvality (Rýdl et al., 2009, s. 3). Obsahem dokumentu je popis, co je a k čemu slouží profesní standard kvality učitele. Jaké jsou cíle projektu a jaké jsou cíle diskuze. Zdůvodnění, proč je důležitá kvalita učitelovy práce, a především samotný obsah navrhovaného projektu. Dokument (Rýdl et al., 2009, s. 6) nabízí tři základní oblasti, které jsou dále rozděleny:

1. Výuka jako proces vyučování a učení

- plánování
- realizace výuky
- reflexe výuky (procesů a dosažitelných výsledků)

2. Širší kontext výuky

- rozvoj školy a Švp
- klima školy
- spolupráce s kolegy, rodiči a širší veřejností

3. profesní rozvoj učitele

Proč potřebujeme standardy pedagogické činnosti? Na tuto otázku v roce 2008 odpověděl Mgr. Ondřej Liška, tehdejší ministr školství, mládeže a tělovýchovy, uvedl (Učitelské noviny, 2009, s. 27), že v souladu s výrazně deklarovaným zájmem o provedení nutné proměny cílů, struktury, obsahu, organizace pregraduální i postgraduální přípravy učitelů se jeví další využití prvního návrhu textu „Profesní standard kvality učitele“ jako efektní v oblastech:

- využít návrh pro veřejnou odbornou diskuzi
- koncipovat široce založený systém podpory učitelů ve zvyšování kvality jejich práce a profesní rozvoj
- využít definitivního návrhu dokumentu k efektivnímu ovlivnění proměny pregraduální přípravy učitelů
- využít definitivní text dokumentu pro změnu politiky odměňování učitelů
- prostřednictvím DVPP otevřít učitelům cestu k sebehodnocení preferovaných profesních činností.

Tlak odborné i veřejné společnosti na vznik standardu učitelského povolání je velký. Společenské postavení učitelů není na adekvátní úrovni. Autorita učitelů je všeobecně snižována. Vytvoření učitelského standardu jasně vymezí požadavky kladené na studenty pedagogických oborů, určí požadavky kladené na učitelské povolání a především umožní kariérní růst učitelů.

1.6 Kariérní systém pro učitele

Zákon č. 563/2004 část první, pedagogičtí pracovníci škol a školských zařízení, hlava druhá předpoklady pro výkon činnosti pedagogických pracovníků, § 29 stanovuje kariérní systém (MŠMT, 2009). V prvních bodech se píše, že kariérní systém, určen popisem činností, kvalifikací a dalšími předpoklady, je soubor pravidel pro zařazení pedagogických pracovníků do stupňů nebo pozdější zařazení do stupně vyššího.

Tento zákon je doplněn vyhláškou č. 317 (MŠMT, 2005) o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systémem. V první části se zabývá druhy dalšího vzdělávání, studiem ke splnění kvalifikačních předpokladů, studiem v oblasti pedagogických věd, studiem pedagogiky, studiem pro asistenty pedagoga, studiem k rozšíření odborné kvalifikace, studiem k výkonu specializovaných činností, průběžným vzděláváním. Druhá část je zaměřena na kariérní systém, kde jsou uvedeny i požadavky pro zařazení do jednotlivých stupňů.

Starý se svými kolegy informuje o neutěšeném stavu učitelského povolání. Tento stav pramení především v nemožnosti rozlišit aktivního, efektivního, rozvíjející ho se učitele od učitele stagnujícího. Dlouhodobě hledá nástroj pro odměňování kvalitních učitelů (Starý et al., 2012, s. 86). Odborníci nabízí možnost propojení individuálního profesního rozvoje s kariérním řádem. V polovině 90. let byl připraven program odborného růstu pedagogických pracovníků známý jako Program učitel 1996, kde byly sestaveny základní směry profesního růstu.

1. Příprava učitelů a získání učitelské způsobilosti, do které spadá stanovení profilu vzdělávání učitele a minimální roční nástupní praxe s hodnocením.

2. Gradace profesní dráhy učitele, která má dvě roviny. Rovina kvalifikační určuje atestaci prvního a druhého stupně a rovina funkční, definuje uvádějícího učitele, vedoucího učitele, výchovného poradce, metodika, zástupce, ředitele.

3. Systém dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků je popsán širokou koncepcí, která obsahuje profesní a osobnostní růst, podporu inovací a iniciativ, zajišťování služeb, podpory kontaktů mezi školami a využívání zkušeností nejlepších učitelů.

Některé pozitivní změny se již v přípravném vzdělávání realizovaly. Například profil absolventa učitelství, což je součást akreditací studijních programů.

Další dokumenty, které obsahují a upřesňují možnosti kariérního růstu učitelů jsou např. „Podpora práce učitelů“ (2001), což byl výzkum MŠMT, „Národní program rozvoje dalšího vzdělávání v ČR“ (Bílá kniha, 2001), kde je vymezena strategická linie, podle které je nutné blíže definovat přípravu učitele i další vzdělávání, podporovat jejich práci, zvyšovat jejich motivaci pro zapojování se do rozvoje osobního i školy.

MŠMT a Národní institut pro další vzdělávání zahájili projekt „Kariérní systém“ (Kariéra), který se bude týkat učitelů mateřských, základních, středních a vyšších odborných škol. Tento projekt by měl v budoucnu sloužit jako základní systém pro hodnocení a odměňování učitelů. Systém je rozdělen do tří klíčových aktivit, první má název „Kariérní systém“, druhá je „Systém vzdělávání“ a třetí „Profesní portfolio“ (MŠMT, 2012). Projekt bude určovat ale i nabízet profesní postupy, celoživotní vzdělávání a zvyšování kvalifikace s návazností dvou atestací. Bude zvyšovat kvalitu práce a profesionalizovat učitelské povolání. Projekt začal v roce 2012 a měl by být ukončen v roce 2014 (Kohnová, 2012, s. 15).

Kariérní stupně v připravovaném dokumentu jsou následující:

1. stupeň – začínající učitel

Jedná se o takzvané adaptační období nového učitele, které by trvalo jeden až dva roky, během nichž by tento učitel plnil jistou praxi a nemohl by zastávat žádnou funkční pozici.

2. stupeň – učitel

Tento stupeň učitel získá již po absolvování stupně prvního, tedy za jeden až dva roky. Učitel vykonává standardní pedagogickou činnost, tedy jsou od něho očekávány standardní učitelské kompetence. Může vykonávat specializovanou činnost, kromě učitele uvádějícího a fakultního. Může také vykonávat funkci zástupce ředitele.

3. stupeň – učitel s 1. atestací

Učitel s tímto stupněm je považován za experta pedagogické teorie a praxe. Tento stupeň bude možné získat po šesti až devíti letech praxe. Učitel může vykonávat všechny druhy specializovaných činností a také funkci ředitele.

4. stupeň – učitel s druhou atestací

Učitel může získat tento stupeň po deseti až patnácti letech, kdy je považován za experta v andragogice a pedagogické teorii i praxi. Může vykonávat všechny druhy specializovaných činností a může zastávat funkci ředitele.

První stupeň je považován za start v pedagogické praxi, druhý stupeň je povinný po splnění jednoho nebo dvou letech praxe. Další stupně už povinné nejsou.

Kohnová se domnívá, že jedině přístup, který neodvádí učitele od jeho pedagogické činnosti, může být perspektivním jak v rozvoji učitele, tak i v rozvoji školního vzdělávání (Kohnová, 2012).

Z uvedených informací vyplývá, že nedílnou součástí učitelského povolání se stane zvyšování kvalifikace, tedy další vzdělávání učitelů.

1.7 Další vzdělávání učitelů

Legislativa dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků

Zákon č. 561/2004 (MŠMT, 2006) o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělání (Školský zákon), část první Obecná ustanovení, druhá část Zásady a cíle vzdělávání.

Tento zákon ve své deváté části, Další vzdělávání ve školách § 113 ,definuje jednotlivé zkoušky, uznávání dalšího vzdělávání, vykonání závěrečné zkoušky, § 114 pak vysvětluje odborné kurzy. Další oblast zákona jsou školská zařízení a školské služby, kde v § 115 určuje zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků (dále jen DVPP), následně v § 116 školská poradenská zařízení a v § 118 školská zařízení pro zájmovou činnost. Ze čtvrté části školského zákona, kde se uvádí financování škol a školských zařízení ze státního rozpočtu pro další vzdělávání pedagogických pracovníků za účelem rozvoje škol a kvalitou vzdělání. V § 164, Ředitel škol a školského zařízení umožňuje pedagogickým pracovníkům další vzdělávání. V šestnácté části školského zákona je uvedeno, že ministerstvo za tímto účelem zřizuje a ruší zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků.

Zákon 563/2004 (MŠMT, 2006), (pedagogičtí pracovníci) § 13 pedagog v zařízení DVPP, § 24 uvádí, např. pedagogičtí pracovníci mají povinnost dalšího vzdělávání,

mohou se ho účastnit a zvyšovat si tím kvalifikaci, doklad o absolvování je osvědčení, pedagogický pracovník má k dalšímu vzdělávání volno v rozsahu 12 pracovních dní.

Poslední dokument, který bude uveden je zákoník práce 262/2006 (Zákony pro lidi, 2006), který obsahuje popis odborného rozvoje zaměstnance jako např. prohloubení kvalifikace, zvyšování kvalifikace a kvalifikační dohoda. Důležitým bodem zákoníku práce je možnost využít pracovního volna pro plnění studijních povinností, které vedou k získání kvalifikace nebo k prohloubení odborné kvalifikace.

Je důležité rozlišit kariérní systém a další vzdělávání pedagogických pracovníků. Přesto jsou to dva neoddělitelné komponenty (Glatthorn a Fox in Lazarová, 2006, s. 13).

1.7.1 Charakteristika dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků

Vzdělávání nepatří jen do jednoho období lidského života, ale probíhá neustále a ve všech jeho stádiích. Celoživotní vzdělávání je důkaz učení aktivního, tvořivého a odpovědného jedince. Toto učení je někdy označováno jako kontinuální nebo postgraduální. Může probíhat i mimo školy a vzdělávací zařízení (Starý et al., 2008). Další vzdělávání je neodmyslitelně spojeno s učitelským povoláním. Bývá často označováno jako profesní vzdělávání nebo profesní rozvoj.

Další vzdělávání pedagogických pracovníků (dále jen DVPP) může být charakterizováno jako:

- proces, který navazuje na pregraduální vzdělání, je systematický, nepřetržitý a koordinovaný, a trvá po dobu učitelské praxe
- dlouhodobý rozvoj profesních kompetencí, které vedou k profesnímu rozvoji
- srovnávání oblasti školství s rozvojem hospodářky-technickým a kulturně-sociálním

DVPP by mělo především vést k rozvoji učitelů. V poslední době, jak již bylo uvedeno dříve, vzniká velký tlak na učitele především v jejich profesionalizaci povolání. Proto by DVPP mělo především pomáhat k docílení splnění standardu učitelství a ke splnění podmínek z toho vyplývajících. Stejně tak by DVPP mělo pomáhat k posunu v kariérním řádu. Školní vzdělávání je vystaveno řadě nových nároků a požadavků a to v době, kdy není tak docela jasné co má být zachováno jako zásadní a

podstatné pro vzdělávání a výchovu a co z nových názorů je přínosem nebo dokonce nezbytné. Dokud nebude legislativně ošetřeno, co je standardem učitelského povolání není jasné, co má být dlouhodobě rozvíjeno.

1.7.2 Cíle dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků

Kohnová uvádí obecné cíle DVPP:

- zdokonalování profesionálních dovedností učitelů
- vnitřní rozvoj škol
- zdokonalování vyučovacího a učebního procesu
- instrument k inovační politice a změnách ve vzdělávání
- osobní vývoj učitelů

(Kohnová in Lazarová, 2006, s. 15)

Tyto cíle jsou definovány velmi obecně. Pro bližší určení se vychází především z jednotlivých kompetencí učitelů. Proto Perrenoud (Perrenoud in Lazarová, 2006, s. 15) dodává, že DVPP může jednotlivcům pomoci:

- k dosažení profesionálního mistrovství, zvýšit kvalifikaci a zlepšit vlastní kompetence
- kompenzovat případné nedostatky pregraduální vzdělávání
- zapojit se do změn a zúčastnit se reflexe v organizaci
- stimulovat pracovníky pro nové cíle
- setkávat se s dalšími odborníky

Takové cíle dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků stanovili odborníci. Jejich zaměření je především na změnu. Změna musí nastat, aby učitel nečinil stále to samé. Změna ve vědě, změna postojů, změna vyučovací praxe. Někteří odborníci vidí i možnost ve změně systému, na kterém se učitelé sami podílejí a ne pouze se přizpůsobovat změnám nastalým. Představy českých učitelů o DVPP, jak uvádí Lazarová, jsou získávání dovedností, informací, inovace výuky, inspirace a zvyšování profesionalismu. Většinou jsou to informace využitelné v praxi (Lazarová, 2006, s. 17).

1.7.3 Úrovně a formy dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků

Profesní vzdělávání se uskutečňuje ve třech organizačních úrovních: formální, neformální a informální. Formální vzdělávání je zajišťováno školskou soustavou: akademická a státní pracoviště, vysoké školy a jejich fakulty, specializovaná pracoviště při vysokých školách, základní a střední školy, pedagogická centra, státem zřízené Národním institutem pro další vzdělávání (NIDV), DVPP. Neformální vzdělávání nabízejí osvětové, neziskové a jiné organizace a informální vzdělávání je ve své podstatě sebeučení.

Instituce, které poskytují další vzdělávání, jsou organizovány na několika úrovních:

- místní (okresní): školy, střediska dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků
- regionální: pedagogická centra, vysoké školy
- centrální: instituce s koordinační, koncepční, informační a iniciační funkcí

Vzdělávání učitelů je nabízeno v široké škále forem a modifikací, které se odlišují cíly a metody práce. Odlišují se také specifickou prací lektora (Lazarová et al., 2006, s. 20).

Učitele v České republice mají pojem dalšího vzdělávání nejčastěji spojen s mimoškolní přednáškou, kurzem, seminářem, školením a tyto akce ve svém výběru upřednostňují. Tyto pojmy se dají definovat pomocí zřetelných specifikací. Základní přehled akcí dalšího vzdělávání uvádí Lazarová (2006, s. 21):

Tabulka 1: Typické vzdělávací akce v rámci dalšího vzdělávání učitelů

Forma vzdělávání a vzdělavatel	Délka trvání a opakování akce	Typická témata	Cíle akce	Způsob řízení a převažující metody práce
Přednáška (Přednášející/ Lektor)	Krátkodobá, obvykle jednorázová akce. Někdy chápána jako metoda.	Široce nebo úzce tematicky vymezená, teorie, zajímavosti, předpisy, apod.	Získat informace, rozšířit vědomosti. Příklad: „Poznatky z cesty do Himalájí.“	Přednášení, aktivita na straně přednášejícího, s aktivitou a kreativitou účastníků se spíše nepočítá.
Školení (Školitel/ Instruktor/ Lektor)	Krátkodobá nebo střednědobá akce. Typická je jednorázovost, někdy zakončená zkouškou.	Metodika práce, nové informace, postupy, předpisy apod.	Získat informace, rozšířit vědomosti. Příklad: „Školení bezpečnosti práce.“	Přednášení, aktivita je na straně školitele, případně možnost vyzkoušení nové aktivity, s kreativitou účastníků se příliš nepočítá.
Seminář (Lektor/ Facilitátor)	Krátkodobá nebo střednědobá, jednorázová i navazující akce, opakování.	Konkrétní témata v oblasti didaktiky, pedagogicko-psychologických otázek, poradenství apod.	Rozšířit znalosti, získat informace a zkušenost prostřednictvím diskusí a reflexe, příp. spíše povrchního zážitku. Příklad: „Práce s žáky s poruchami učení.“	Přednášení a animace, krátké přednášky, diskuse, výměna zkušeností, cvičení apod., počítá se s aktivitou a kreativitou účastníka.
Kurz (Lektor/ Instruktor)	Krátkodobá, střednědobá, dlouhodobá, jednorázová i navazující akce. Cyklus	Jazykové, pohybové, počítačové, úzce vymezené dovednosti (asertivity,	Rozšířit schopnosti, získat novou konkrétní dovednost, naučit se postupy. Příklad:	Aktivita střídavě na straně lektora i účastníků, facilitace, podpora, cvičení, typický je

	seminářů.	šití...) aj.		
--	-----------	--------------	--	--

Samozřejmě jsou i další **možnosti** jak může být DVPP plněno:

- kurzy a semináře poskytované vnějšími subjekty
- návštěvy u kolegy, v jiných školách
- vzdělávání ve škole s externím lektorem nebo pracovníkem školy
- týmové aktivity ve škole, mimo školu
- samostudiem
- vzdělávání mimo školu dle externí nabídky
- diskuze s kolegy
- literatura, média, internet
- e-learning

1.7.4 Současná nabídka dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků

Na území České republiky působí řada organizací a organizátorů dalšího vzdělávání učitelů, kteří mají různé názvy, institucionální a rezortní příslušnost a různé zaměření.

Národní institut pro další vzdělávání

Národní institut pro další vzdělávání neboli NIDV (NIDV, 2012) je příspěvková organizace MŠMT s celostátní garancí dalšího vzdělávání pracovníků, která dlouhodobě a systémově zabezpečuje profesní rozvoj pedagogických pracovníků v celé České republice. V nabídce jsou zohledněny vzdělávací potřeby pedagogických pracovníků, státní priority oblasti DVPP, resortní úkoly MŠMT. NIDV zajišťuje celorepublikové DVPP pomocí krajských vzdělávacích a informačních center. Tato centra nabízí přímou

výuku v kurzech a seminářích, ale také kombinovanou výuku spojenou s řešením rozvíjejících projektů. Součástí nabídky jsou i vzdělávací exkurze a metodické semináře. V poslední době připravují i systém e-learningu. Jejich cílem je zajistit kvalitní DVPP a dlouhodobé priority státní vzdělávací politiky. Celkový počet všech realizovaných programů v celé ČR v 1. pololetí školního roku 2012/2013 byl 653 (Bulletin, 2012). Navštívilo je celkem 11 707 účastníků. NIDV nabízí konzultační centra k realizaci ŠVP ZV, programy na objednávku, programy vhodné pro EU peníze školám a samotnou programovou nabídku. Programová nabídka je rozdělena do dvou základních částí, první je management, předškolní, základní, středoškolní vzdělávání a kvalifikační studia, druhá část je tvořena přibližně 20-ti různými akcemi např. podpora ZUŠ, ICT personál, cesta ke kvalitě. V oblasti základního vzdělávání silně dominuje výuka jazyků. Obor tělesná výchova v průběhu školního roku nabízí 3 programy, kde je tělesná výchova spojená s tancem a hudbou a 1 program zdravotního cvičení. Další programy jsou v červenci a srpnu outdoorové aktivity, vodní turistika, lanové aktivity, cykloturistika. 8 kurzů zaměřených na pohybové aktivity připadá na 473 nabízených kurzů pro základní vzdělávání.

Školské zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků Královéhradeckého kraje

CVKHK je rozděleno do okresních pracovišť, která nabízí konzultační služby, EU peníze školám, sborník akcí. Akce jsou rozděleny na oblasti, školský management, pedagogika, psychologie, speciální pedagogika a zdraví životní styl, mateřská škola, český jazyk a literatura, cizí jazyk a literatura, společenskovední předměty, matematika, přírodověda, fyzika, biologie, chemie, environmentální výchova, zeměpis, tělesná výchova, estetická výchova, odborné předměty, informatika, výchova a vzdělávání mimo vyučování, ostatní a vzdělávací akce pro veřejnost. Tyto akce jsou převážně zaměřené na rozšíření zásobníků učitelů, tedy jako námětové akce využitelné při pedagogické činnosti učitele. Z celkového počtu 334 akcí pro první pololetí školního roku 2012/2013 je 20 akcí v oboru tělesná výchova. Z těchto 20-ti akcí je 6 akcí pro získání certifikátu instruktor lyžování (CVKHK, 2012).

Národní ústav pro další vzdělávání

Národní ústav pro další vzdělávání dále jen NÚV je školské poradenské zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků. Tento ústav vznikl v roce 2011 sloučením Národního ústavu odborného vzdělávání, Institutu pedagogicko-psychologického poradenství ČR a Výzkumného ústavu pedagogického. Pomáhá s vytvářením RVP a ŠVP, věnuje se problematice získávání kvalifikací a jejich uznávání v ČR, snaží se zajistit žákům se znevýhodněním rovný přístup ke vzdělání, sleduje uplatnění absolventů na trhu práce, poskytuje informace o školách a oborech vzdělávání, zabývá se pedagogicko-psychologickým výchovným a kariérním poradenstvím, pracuje na několika projektech podpořených Evropským sociálním fondem. Informuje o seminářích a konferencích. Nabízí akce pro širokou veřejnost. Nabídka akcí je členěna do oblastí, práce s klientem a se skupinou, metody a postupy, multikulturní problematika, vzdělávací a poradenská práce s dětmi a žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, prevence, pomoc pracovníkům v pomáhajících profesích. Tato nabídka je odborněji zaměřená. Využijí jí spíše specialisté v oboru (NÚV, 2013).

Vysoká škola- celoživotní vzdělávání

Univerzita Hradec Králové na své Pedagogické fakultě nabízí možnost celoživotního vzdělávání. Nabídka programů v systému dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků DVPP obsahuje tyto druhy:

studium pro splnění kvalifikačních předpokladů

studium ke splnění dalších kvalifikačních předpokladů

studium k prohloubení odborné kvalifikace

Tyto akce jsou zaměřeny pro získání kvalifikace. Jejich specializace na jednotlivé obory nebo předměty je minimální (PdF UHK, 2013).

Asociace školních sportovních klubů České republiky

Asociace školních sportovních klubů je občanským sdružením, sdružením fyzické a právnické osoby a jiných kolektivů. Společným cílem je organizovat zájmovou

tělovýchovnou a sportovní činnost dětí a mládeže na základních a středních školách a ve školských zařízeních v České republice. ASŠK je držitelem akreditace MŠMT k organizaci kurzů a seminářů pro pedagogické pracovníky. Asociace organizuje odborné semináře Tělopraha, Škola hrou, pro rok 2012/2013 je v nabídce DVPP 5 kurzů v rámci školení organizačních pracovníků a 7 seminářů. V rámci vzdělávacích seminářů bylo pro nezáměr 5 akcí zrušeno. Tato asociace se zabývá převážně organizací sportovních akcí pro děti a mládež (ASŠK, 2013).

Česká asociace sport pro všechny

Tato asociace má snahu přiblížit a zpřístupnit tělesnou výchovu a sport široké veřejnosti. Nabízí účast na sportovních akcích, organizovanou sportovní činnost pro děti, mládež i dospělé a také vzdělávací akce. Vzdělávací akce jsou zaměřeny na získání certifikátu cvičitelů různých sportovních odvětví, rozhodčích nebo různé sportovní akce (ČASPV, 2013).

DVPP.INFO

Mapa vzdělávací nabídky pro pedagogy je jeden z internetových portálů, které slouží jako nabídka pro DVPP. Na internetové adrese DVPP.info naleznete katalog akcí, kalendář akcí, ale také adresář vzdělávatelů, který obsahuje 80 odkazů na organizace, školy, společnosti, osoby výdělečně činné v oblasti DVPP. Nabídka těchto akcí je velmi rozmanitá jak svým obsahem, tak i místem konání a cenou (DVPP, 2013).

1.7.5 Bariéry dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků

Ve vzdělávacím systému jsou pocítovány vážné strukturální nedostatky, které brání profesnímu rozvoji učitelů. Mezi ně patří absence kariérního systému, neexistence koncepce a funkčního systému dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků, rušení okresních a krajských metodických sdružení, omezené prostředky na odměňování pedagogických pracovníků (Starý et al., 2012, s. 92). Základní bariéry pro další vzdělávání učitele jsou především sami účastníci, jejich motivační připravenost, která může být podpořena emocionálním rozpoložením, vzdělaností a kulturním zázemím.

Základní přístup k dalšímu vzdělávání je ovlivněn i citovým vztahem a dispozičními možnostmi (Vodák, Kucharčíková, 2011, s. 106). Bariéry, které se v oblasti dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků objevují, je možné rozdělit do dvou úrovní. Bariéry vnitřní, které vychází se subjektivního pohledu účastníků DVPP a bariéry vnější, které můžeme považovat za objektivní, tedy stojí mimo osobu účastníka.

1. vnější

- nabídka, která není dostatečně bohatá, přiměřená, kvalitní, která není aktualizovaná na základě průzkumu trhu, potřeby učitelů, zpětné vazby hodnocení
- nabídka programů je značná a dostačující, ale převažují krátkodobé akce bez systémového propojení
- nabídka akcí neodpovídá připravovanému kariérnímu systému, a tedy nemá návaznost do budoucnosti, nereaguje na státní koncepcce
- nové formy DVPP, které zatím nejsou dostatečně využívány
- finanční zdroje, jak na straně nabídky, kde není dostatečná finanční opora pro získání kvalitních lektorů, prodloužení kurzů, tak na straně poptávky, kde není stálá finanční jistota s podporou státních fondů
- zjednodušení získávání akreditací
- chování škol, jako je nezájem o spolupráci s centry DVPP nebo neochota vyhovět zájemci o účast na DVPP
- velká časová prodleva mezi získáním a především aplikováním nových poznatků a ověřitelným efektem
- nejasnost, nekonkrétnost požadavků na DVPP
- necentralizovanost DVPP
- nedostatečná zpětná vazba a reflexe
- nekompatibilita s pregraduálním vzděláváním
- náročnost učitelského povolání, široký záběr schopností a dovedností, velká psychická zátěž
- stávající kariérní postup

- špatná spolupráce s kolegy nebo vedením školy
- nedostatečné pracovní podmínky pro aplikaci získaných informací z DVPP
- neodpovídající plat a nedocení práce vedením
- nedostatečný prostor pro profesní růst

2. vnitřní

- zkušenost s DVPP
- osobní a rodinný kontext
- neochota vzdělávat se, nemotivovanost
- neochota projevit se před kolegy, závislost na kolektivu
- trvalejší osobní rysy
- konflikt rutiny s inovací
- nízké sebehodnocení a profesní pojetí
- konflikt pocitů práce pro druhé, práce pro sebe
- nejisté postavení učitele ve společnosti
- pracovní zátěž, psychická a fyzická kapacita
- myšlení v horizontu předmětu, třídy, školy

1.7.6 Typologie účastníků dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků

Základní elementem ovlivňující DVPP je samotný učitel. Pouze na učiteli záleží, jak bude DVPP přijato a posléze využíváno. I pod vlivem vnitřních nebo vnějších bariér se může učitel projevit jako charakter, který připouští potřebu dalšího vzdělávání. Otevřenost a ochota zapojit se do vzdělávací akce úzce souvisí s charakterem člověka. Motivační charaktery mohou být rozděleny do zjednodušené typologie. Typy uvedené v přehledu jsou zobecněné, jejich čistá forma se vyskytuje spíše mimořádně. Zjednodušeně se dalo říci, že při účasti DVPP můžeme rozdělit:

Zájemce

projevuje zájem, má snahu si odnést nové poznatky, dotazuje se, zapojuje se, je otevřený a aktivní.

2. Návštěvník

se účastní dobrovolně s očekáváním, že ho něco zaujme, jeho chování je klientské, čeká, s čím se lektoři předvedou.

3. Odpůrce

je spíše rušivý element, který čeká na potvrzení svých názorů o nedůležitosti DVPP, je pasivním komentátorem, brzy odchází.

Podrobnější uměle vytvořený systém motivačních typů vzdělávajících se učitelů uvádí Lazarová (2006, s. 81, 82):

Dravec

je odvážný, ambiciózní, má jasné cíle, kterých chce dosáhnout. Cíle se týkají vedení školy nebo kontrolních funkcí, výběr DVPP je směřován k těmto cílům, tedy širší záběr DVPP v oblasti vedení školy.

Funkcionář

většinou plní funkci specializovanější, instruktor, vedoucí, poradce, plně si uvědomuje důležitost DVPP pro své postavení. Jeho výběr DVPP je zaměřen dle jeho vyšší funkce.

Vědec

bývá aktivní mimo školu, snaží se předat své zkušenosti. Účastní se DVPP se zájmem a věnuje se především prohloubení svých dovedností a vědomostí v jednom oboru.

Praktik

DVPP považuje za dobrý způsob zkvalitnění své práce, chce být dobrým učitelem. Nemá potřebu své znalosti předávat. Jeho zaměření je širší.

Sběratel

je aktivní, zapojuje se, uvědomuje si možného využití získaných potvrzení. Jeho zaměření není přesně dáno, vybírá si témata, která mají širší využití, která se hodí pro jeho současné zařazení, pro jeho možný postup nebo pro oblast mimo školství.

Hledač

má velmi široké pole zájmu. Snaží se najít svůj pracovní prostor, který bude podpořen z venku. Hledá svůj směr, své uplatnění, své zařazení.

Návštěvník

je spíše pesimistický k DVPP. Jeho výběr je nahodilý, jeho účast je pasivní, jeho postoj je negativní, jeho názor je nepotřebnost DVPP.

Podobná typologie učitelů, která má sloužit pro vzdělavatele učitelů, vznikla na Slovensku v roce 2001. Beňo a kolektiv popisují charakteristiku učitelů takto:

Plačky

naříkají, bědují, nevěří nikomu ani sobě, jsou neefektivní a nešikovní v práci. Nejasně formulují názory, nevyjadřují se k budoucnosti školství.

Ignoranti

nejeví zájem, školství je podle nich v úpadku. Jejich nezájem je spíše předstíraný. Mluvit o budoucnosti školy nemá smysl.

Fanatici, nenapravitelní idealisté

milují děti, svoji práci. Dokáží pochopit žákovu duši, ale ne možnost řešení krize pedagogického povolání.

Tandemisté

znají svoje kvality, ale využívají sílu davu. Jsou bezzásadoví, jsou spokojeni tam, kde právě jsou, jejich názory na školství vyslovují až pokud to situace dovolí. K žákům dokáží být krutí.

Aristokraté

jsou autonomní, silní, nebojácní, tvořiví, dobře připravení, důstojní, sebevědomí, cílevědomí, vhodně argumentují a jsou realističtí.

Podnikatelé

škola je pro ně pouze jistota finančních příjmů. Jejich aktivity jsou mimo ni. Zapojují se do vedení měst a obcí nebo do jiných finančních aktivit.

Zběhové

bývalí učitele, kteří odešli z důvodů nároků na kvalifikaci, práci a nedostatečnou finanční odměnu

(Beňo in Starý et al. 2008, s. 104, 105).

Kohnová (2012) v článku „Změna požadavků na učitelskou profesi a nejasnost pojmů“ z roku 2012 uvádí, že v současné době se DVPP zaměřuje na činnosti, které dříve nebyly sledovány. Jedná se o individuální přístup, klima třídy, specifické poruchy chování a učení, šikana, komunikace, řešení konfliktů. Tyto programy jsou bezpochyby důležité, ale v kombinaci s trendy redukce vzdělávání vedou k menšímu zaměření na předmět a oborovou didaktiku. Mnohdy tomu tak je i u systémových znalostí pedagogiky a psychologie. Toto zaměření je z DVPP vytlačováno a nahrazováno mnohdy bezkontextuálních a velmi obecných dovedností.

1.8 Tělesná výchova

„*Pohyb je znamením života*“ (Mužík, Krejčí, 1997, s. 3)

Tělesná výchova jako předmět by měla především přispět ke zdraví. Determinanty zdraví jsou kladné a záporné faktory, které působí na člověka. Tyto determinanty Machová a Kubátová (2009, s. 13) dělí:

- vnitřní, které jsou získanou dědičnou výbavou
- zevní, které se dále dělí na 3 skupiny:
  - životní styl
  - kvalita životního a pracovního prostředí
  - zdravotnické služby (jejich úroveň a kvalita)

1.8.1 TV vzdělávací oblast v Rámcově vzdělávacím programu

Tělesná výchova je jedna ze základních složek, která poskytuje základní pohybové schopnosti a dovednosti, zlepšuje zdravotní stav a upevňuje fyzickou i psychickou kondici. Výuka tělesné výchovy využívá specifické činnosti, aktivity, organizace, motivace, pojetí, metody. Specifika práce při tělesné výchově vychází především ze zakotvení v RVP a ŠVP (Národní ústav pro vzdělávání, 2013), kde je prioritně stanoveno, že tělesná výchova je především výchova ke zdraví a zdravému životnímu stylu.

Rámcově vzdělávací program pro základní vzdělávání je rozdělen do devíti vzdělávacích oblastí. Ty jsou tvořeny jedním nebo více blízkými vzdělávacími obory.

- Jazyk a jazyková komunikace (Český jazyk a literatura, Cizí jazyk)
- Matematika a její aplikace (Matematika a její aplikace)
- Informační a komunikační technologie (Informační a komunikační technologie)
- Člověk a jeho svět (Člověk a jeho svět)
- Člověk a společnost (Dějepis, Výchova k občanství)
- Člověk a příroda (Fyzika, Chemie, Přírodopis, Zeměpis)
- Umění a kultura (Hudební výchova, Výtvarná výchova)
- Člověk a zdraví (Výchova ke zdraví, Tělesná výchova)
- Člověk a svět práce (Člověk a svět práce)

Vzdělávací obsah vzdělávacích oborů je tvořen očekávanými výstupy a učivem. Očekávané výstupy vymezují předpokládanou způsobilost využívat osvojené učivo v praktických situacích a v běžném životě. RVP pro základní vzdělávání stanovuje očekávané výstupy na konci 3. ročníku jako orientační a na konci 5. a 9. ročníku jako závazné (MŠMT, 1996). Výchova ke zdraví je velmi úzce propojena s průřezovým tématem Osobnostní a sociální výchova

Vzdělávací oblast Člověk a zdraví je vymezena a realizována v souladu s věkem žáků ve vzdělávacích oborech Výchova ke zdraví a Tělesná výchova, do níž je zahrnuta i zdravotní tělesná výchova. Vzdělávací obsah oblasti Člověk a zdraví prolíná do ostatních vzdělávacích oblastí, které jej obohacují nebo využívají a do života školy (MŠMT, 1996).

Vzdělávací obor Výchova ke zdraví přináší základní poznání o člověku v souvislosti s preventivní ochranou jeho zdraví. Učí žáky aktivně rozvíjet a chránit zdraví v propojení všech jeho složek (sociální, psychické a fyzické) a být za ně odpovědný. Žáci si upevňují hygienické, stravovací, pracovní i jiné zdravotně preventivní návyky, rozvíjejí dovednosti odmítat škodlivé látky, předcházet úrazům a čelit vlastnímu ohrožení v každodenních i mimořádných situacích. Učí se dívat na vlastní činnosti z hlediska zdravotních potřeb a životních perspektiv dospívajícího jedince a rozhodovat se ve prospěch zdraví.

Obor tělesná výchova směřuje k poznávání účinků konkrétních pohybových činností na tělesnou zdatnost, duševní a sociální pohodu. Vytváří schopnost samostatně ohodnotit úroveň své zdatnosti a řadit do denního režimu pohybové činnosti pro uspokojování vlastních pohybových potřeb i zájmů, pro optimální rozvoj zdatnosti a výkonnosti, pro regeneraci sil a kompenzaci různého zatížení, pro podporu zdraví a ochranu života

Vzdělávací obsah vzdělávacího oboru Tělesná výchova je v RVP pro základní vzdělávání rozdělen do tří skupin činností.

Činnosti ovlivňující zdraví

Činnosti ovlivňující úroveň pohybových dovedností

Činnosti podporující pohybové učení

1.8.2 TV v programu základní škola

Učivo základní školy bylo podle vzdělávacího programu Základní škola rozděleno do tematických celků, které obsahují učivo základní i rozšiřující a jsou vždy zakončeny výstupy, co by měl žák umět (vědět) po jeho dokončení. Těmito **tematickými celky** jsou:

■ Poznatky z TV a sportu, komunikace, organizace, hygiena a bezpečnost v TV a sportu.

■ Průpravná, kondiční, koordinační, kompenzační, relaxační, vyrovnávací, tvořivá a jiná cvičení

■ Gymnastika

- Rytmické a kondiční gymnastické činnosti s hudbou, tanec
  - Úpoly
  - Atletika
  - Pohybové hry a netradiční pohybové činnosti
  - Sportovní hry
  - Plavání
  - Bruslení (zařazováno v případě vhodných podmínek pro bruslení)
  - Lyžování
  - Turistika a pobyt v přírodě
- (MŠMT, 1996)

1.8.3 Učitel tělesné výchovy

Obecné cíle učitele tělesné výchovy jsou vybudovat u žáků vztah k pohybu a pochopit jeho důležitost, využívat pohyb jako prevenci různých druhů onemocnění, rozvíjet pohybové schopnosti a dovednosti, dodržovat základní pravidla hygieny při pohybových aktivitách, dodržovat pravidla a bezpečnost.

Rychetský a Fialová (2002, s. 102) uvádí nároky na učitele tělesné výchovy, které dokládá profesniografická analýza činností učitele TV. Analýza pracuje se souborem všech **nároků a požadavků na efektivně vykonanou práci**. Analýza uvádí:

1. Činnosti, které učitel plní ve výchovně vzdělávacím procesu. Jsou to činnosti výchovné, vzdělávací, řídicí a organizační, plánovací a projektivní, administrativní a ekonomické.

2. Činnosti náročné na psychiku, odolnost a emoční stabilitu, při kterých je nutné koncentrovat a distribuovat pozornost, kombinovat přístupy, styly a metody práce, organizovat měnící se situace, rychle se rozhodovat a poskytovat zpětnou vazbu, neustále sledovat pohybující se žáky, aplikovat poznatky z oblastí pedagogicko-psychologických, biomedicínckých a tělovýchovných.

3. Nároky na tělesnou zdatnost a výkonnost, které pramení z počtu hodin pracovního úvazku, z prostředí, ve kterém výuka probíhá, z nutnosti názorných ukázek žákům, z vlivu prostředí a počasí.

Tato analýza má spíše teoretický význam, který slouží jako model pro pregraduální a postgraduální vzdělávání. Analýza a výsledky výzkumů umožnily Rychetskému, Fialové (2002, s. 106) sestavit model učitele tělesné výchovy, který by měl mít:

- tělovýchovně pedagogické zaměřenosti, ve které je rozhodující postoj učitele tělesné výchovy ke svému povolání, jeho zájem o tělesnou výchovu a sport, vztah k dětem.

- vědomosti

- pedagogické schopnosti a dovednosti, psychické vlastnosti, jako jsou pohybové, didaktické, percepční, expresivní a komunikativní, organizační, mentální a tvůrčí, akademické schopnosti

Učitel tělesné výchovy by měl dodržovat obecné zásady práce, které uvádí Dvořáková (2012, s. 23, 24):

- neměnit příliš často pomůcky a organizační formy
- vyvarovat se monotematicky zaměřeným hodinám
- řešit odhalené nedostatky
- postupovat po menších krocích
- vyvarovat se závodění v nedokonale zvládnutých činnostech
- zapojit i neúspěšné žáky
- limitovat prostoje žáků

1.8.4 Bezpečnost při tělesné výchově

Současné pojetí tělesné výchovy vyžaduje důslednější zachování základních pravidel pro bezpečnost při výuce tělesné výchovy. Samostatná práce, skupinová práce, vzájemné hodnocení, možnost ovlivnit průběh výuky, zhoršený zdravotní stav, nižší pohybová zdatnost žáků, nové trendy sportovních aktivit, otevřenost učebních osnov přináší i nová rizika. Proto je při práci učitele tělesné výchovy velmi důležité dodržovat

základní legislativní předpisy. Prvním dokumentem je Školský zákon, dále pak pracovní řád, zákoník práce, školní řád. Pro mimořádné akce v rámci tělesné výchovy slouží organizační směrnice. Neméně důležité je znát učební osnovy, správně volit metody a formy práce, dodržovat zásadu přiměřenosti, znalost pravidel, organizačních a bezpečnostních předpisů jednotlivých sportovních odvětví. Dodržovat povolené počty žáků při různých sportovních akcích. Samozřejmě je nutná znalost správného postupu v případě zranění. Nejdůležitější je mít přirozenou autoritu a zvládnout žáky organizačně a kázeňsky.

Prevence, která by měla zajistit bezproblémový průběh hodin tělesné výchovy, spočívá v kontrole a udržování zařízení, náradí a náčiní v žádaném stavu, dodržovat správné didaktické postupy, vychovávat žáky k účasti na bezpečnostních opatřeních, znát opatření proti úrazu. Učitel tělesné výchovy se v průběhu hodiny chová jinak, než učitelé ostatních předmětů. Musí se s žáky přemísťovat po budově školy i mimo ni, mnohdy i na vzdálená sportoviště. Musí správně organizovat pohyb žáků při TV. Používá náradí a náčiní, musí o nich žáky poučit. Měl by dobře znát zdravotní stav žáků. Řeší omlouvání žáků z pohybových aktivit, které dle možností zapojuje do průběhu hodiny. Vydává před zahájením cvičení jasné a srozumitelné informace a pokyny, které mohou být doprovázeny vhodnou ukázkou a vysvětlením. Upozorní na nebezpečí, dává dopomoc a záchranu. Snaží se být vždy na nejrizikovějším místě, ale musí si udržovat přehled o celém cvičebním prostoru.

1.8.5 Význam pohybové aktivity pro lidský organismus

„V lidském pohybu je harmonicky propojena složka fyzická, dušení, duchovní a to v individuální podobě a individuálních vztazích k okolnímu světu.“ (Mužík, Krejčí, 1997, s. 3)

Pohybová aktivita dodává tělu energii, zrychluje jeho metabolismus, tělo tak spaluje více kalorií, než když je pouze v klidovém režimu. Při sportovních aktivitách se v těle uvolňují enzymy, které podporují vstřebávání tukových zásob a tím odbourávají tělní i viscerální tuk. Zintenzivňuje detoxikaci organismu, ze kterého se snáze vylučují škodlivé látky. Zlepšuje se aktivita střev. Zvyšuje se imunita, díky které je pak organismus odolnější vůči vnějším vlivům a chorobám. Zlepšuje fyzickou kondici,

dochází k budování svalové struktury, zabraňuje ochabování nebo zkracování některých svalových skupin. Předchází špatnému držení těla, tedy napomáhá správnému postavení obratlů a esovitému zakřivení páteře. Zajišťuje její pružnost a pevnost. Snižuje riziko srdečně-cévních problémů, zvyšuje efektivitu srdečního svalu tak, že snižuje počet stahu a zvyšuje množství vypuzené krve do tělního oběhu. Dochází k lepšímu prokrvení všech vnitřních orgánů nebo jejich soustav, svalů i mozku. Zlepšuje se prokrvení kůže, pokožka je pevná, pružná a odolná vůči vnějším vlivům. Snižuje hladinu (LDL) cholesterolu a zvyšuje hladinu „dobrého“ (HDL) cholesterolu. Zvyšuje efektivitu dýchání, zvyšuje dechový objem a vitální kapacitu plic. Zlepšuje zásobování tkání kyslíkem a dalšími látkami, podporuje výměnu dýchacích plynů. Pohybová aktivita působí jako prevence civilizačních chorob. Pohybová aktivita je ideální prevencí péče o zdraví, svalové dysbalance, osteoporózy, kardiovaskulárních chorob, cévních mozkových příhod, cukrovky, obezity. V období mladšího školního věku by měla dostatečná pohybová aktivita podpořit zdravý růst a vývoj celého organismu.

Dále je možné uvést psychický a sociální význam pohybové aktivity: Během pohybové aktivity se v těle vyplavují hormony endorfiny, které jsou označovány jako hormony „štěstí“, čímž se odbourává stres a jsou navozeny příjemné pocity. Rozvíjí se cílevědomost, odvaha, soustředění, koncentrace, sebekontrola a sebevědomí. Pohybová aktivita učí myslet pozitivně. Díky pravidelné sportovní aktivitě dochází ke zlepšení spánku. Při sportu se budují nové přátelské vztahy. Pohybová aktivita rozšiřuje okruh znalostí. Pohybová aktivita je prevence proti rizikovému chování žáků.

1.8.6 Proč zařazovat pohybovou aktivitu každý školní den

„Pohyb je jedna ze základních potřeb dítěte.“ (Mužík, Krejčí, 1997, s. 3)

Má nebo nemá pohybová aktivita vliv na učení žáků? Švédský neurochirurg Dr. Heslow ve svých článcích uvádí, že: učení má mnoho proměnných, prostředí, genetiku, postoje, přednosti, učení a vyučování. Pokud budou tyto proměnné shodné, poté bude mít pohybově aktivní žák v učení výhodu. Kvalitní pohybová aktivita může vést ke zlepšení žákova výkonu (Heslow in Blades, 2007, s. 41). Blades se odkazuje na Jensenův výzkum, který představil v roce 2005. Výzkum se zabýval přínosem kvalitní denní tělesné výchovy pro mozek, pro jeho práci a učení. Předkládá kognitivní benefity

pravidelné pohybové aktivity. Běh, skoky a pohybové hry aerobního charakteru pozitivně ovlivňují pozornost, soustředění, rozhodnost a plánování. Žáci, kteří pravidelně sportují, dosahují lepších studijních výsledků než žáci pasivní. Toto tvrzení je ověřeno v praxi. Pohyb přináší žákovi dvojí účinek:

- tělesnou zdatnost – zdravé tělo, zdravá mysl
- posílení kognice – využitím kinestetického taktilního přístupu k osvojení teoretických konceptů (Blades, 2007, s. 42)

Pohybová aktivita připravuje mozek pro činnost. Mozek při běžném fungování využívá malou část přiváděného kyslíku a živin. Blades popisuje tento stav jako nerovnovážný zásluhou nedostatku kyslíku, glukózy, chemikálií, hormonů a elektrického napětí. Pohybová aktivita tento nepříznivý stav optimalizuje. Zvýšené proudění krve zajistí dostatečnou zásobu mozku všemi potřebnými látkami. Mozek je tak aktivován pro učení. Tento aktivní stav navozuje i příjemné pocity, neboť zvýšená tělesná činnost jak uvádí Van Praag uvolňuje endorfiny a tak redukuje depresi. Uvolňují se chemické látky, které vyrovnávají chování (Van Praag et al. in Blades, 2007, s. 42). Snížení depresí pohybovou aktivitou je podpořeno i dalším výzkumem, který byl zaměřen na pravidelné dýchání zajišťující dostatečný přísun živin a kyslíku. Tím se dá předcházet úzkostným stavům, které se projevují právě porušením rytmu dýchání. Další výzkum potvrzuje pozitivní vliv pohybové aktivity na činnost mozku v oblasti kognitivní odpovědi. Zvýšený krevní průtok mozkem pomáhá rychle přijmout informaci, vyvolat další z paměti a vhodně argumentovat. Další oblast, která je pohybovými aktivitami rozvíjena je spolupráce pravé a levé hemisféry. Pohyby, které vyžadují koordinaci systému, protože překračují střední osu těla. Tím dochází ke křížení pohybů a rozvoji levé i pravé hemisféry. Pohybové aktivity spojené s manipulací, přemísťováním, sledováním, usměrňováním či zasahováním předmětu podporují periferní vidění a tím i rozvíjí a zlepšují čtení. Pohyb a emoce jsou v mozku fyziologicky propojeny. Poslední výzkum, který bude uveden, byl zaměřen na využívání pohybové aktivity v jiných předmětech. Jensen uvádí, že učení pomocí těla, je mnohem efektivnější než učení pomocí faktů, textů, připomínek. Zařazování pohybových aktivit v průběhu vyučovacích předmětů může zlepšit koncentraci a vybudit aktivitu žáků, kteří mají narušené biorytmy nebo jsou pasivní kvůli nedostatku odpočinku (Jensen in Blades, 2007, s. 44).

Jako důkaz důležitosti a významu tělesné výchovy nabízí Blades (2007, s. 47) přehled názorů odborníků z oblasti věd o mozku. Definují vztahy mezi pohybovou aktivitou a učením.

Howard Gardner 1999 označuje pohybovou aktivitu jako tělesně kinestetickou složku inteligence. Tělesná výchova je disciplína, která udržuje jednu osminu lidské inteligence.

Marion Diamond 1998 podněcuje pro zařazení pravidelné tělesné výchovy již v mateřské škole, v období raného rozvoje mozku. Motorický vývoj ovlivňuje procesy v mozku, které řeší a odhalují problémy.

Candace Pert 1997 vyzvedává správnou výživu a pohybovou aktivitu, protože prostřednictvím těla nastává proces učení. Nejen pomocí synoptických spojení v mozku.

Robert Sylvester 1995 tvrdí, že hlavním posláním mozku je inteligentně se pohybovat ve svém prostředí.

Susan Kovalik 1994 svým rozsáhlým výzkumem potvrzuje, že žáci lépe uchovávají informace, jsou-li při výuce teoretických pojmů kinesteticky využíván záměrný pohyb.

Eric Jensen konstatuje, že pohyb, pohybové hry a rytmus pomáhají kontrolovat stavy jako ADD, dyslexii, hyperaktivitu, mozkové úrazy a narušené chování. Pomáhá navázat vztahy, příslušnost ke skupině a nabízí žákům úspěch mimo školní lavice.

2 CÍLE PRÁCE, HYPOTÉZY

2.1 Hlavní cíle

Vymezit možnosti dalšího vzdělávání učitelů na 1. stupni základních škol v předmětu tělesná výchova.

2.2 Dílčí cíle

- 1) Vymezení systémů následného vzdělávání učitelů na 1. stupni základních škol
- 2) Anketní šetření mezi učiteli na 1. stupni základních škol
- 3) Doporučení pro realizaci nových kurzů.

2.3 Hypotézy

Hypotéza 1: Hypotéza předpokládá, že dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků se účastní 100 % dotazovaných učitelů.

Hypotéza 2: Hypotéza předpokládá, že dalšího vzdělávání v předmětu tělesná výchova se účastní 75 % učitelů, jejichž volnočasová aktivita je sport.

Hypotéza 3: Hypotéza předpokládá, že dostupná nabídka kurzů dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků v základních školách je pro 50 % učitelů nedostačující.

3 METODIKA VÝZKUMU

Pedagogický výzkum je činnost, která systematicky sleduje určitý jev. Kolář (2012, s. 96) nabízí možnosti pedagogického výzkumu kvantitativní a kvalitativní, jednorázový, dlouhodobý.

Pedagogický výzkum Chráska (2007, s. 12) určuje podle čtyř po sobě jdoucích kroků:

- stanovení problému
- formulace hypotézy
- testování
- vyvození závěru

3.1 Výzkumná metoda

Dotazník je diagnostický nástroj, který se používá ke shromažďování informací získaných od respondentů. Zpravidla je dotazník konstruován jako soubor otázek, které jsou prezentované písemnou formou. Otázky mohou být typu otevřeného nebo uzavřeného (Průcha, Veteška, 2012, s. 80).

Dotazník je standardizované internu, které se předkládá v písemné podobě. Výhody dotazníku je časová a finanční úspora. Rozbor získaných dat je obvykle jednodušší. Nevýhodou dotazníku je menší pružnost a větší příprava otázek (Ferjenčík, 2000, s. 183).

Pedagogický výzkum v této diplomové práci byl kvantitativní, jednorázový. Výzkum byl prováděn v období od září do listopadu v roce 2012. Použitá výzkumná metoda byl dotazník, který byl v některých případech doplněn rozhovorem.

3.2 Charakteristika výzkumného souboru

Do výzkumu bylo zapojeno 18 škol v Královéhradeckém kraji, převážně pak okolí města Náchod. Výzkum proběhl formou dotazníků, které byly distribuovány osobně nebo prostřednictvím internetu- emailových adres škol. V případě osobní distribuce byla

návratnost dotazníků 100 procentní. V případě komunikace pomocí internetu byly dotazníky rozeslány na 67 škol. Návratnost dotazníků byla 7,5 procenta. Pouze 5 škol bylo ochotno zapojit se do výzkumu, který je součástí této diplomové práce. Tato situace byla objasněna konzultací se třemi ředitelkami základních škol, které odhalily současnou situaci v oblasti pedagogických výzkumů a dotazníkové šetření s tím spojeného. Paní ředitelky konstatovaly, že jejich emailové schránky jsou neustále plněny různými dotazníky, na které z časových důvodů nemohou odpovídat. Proto bylo nezbytné v rámci tohoto výzkumného šetření navázat osobní kontakt.

3.3 Charakteristika dotazníku

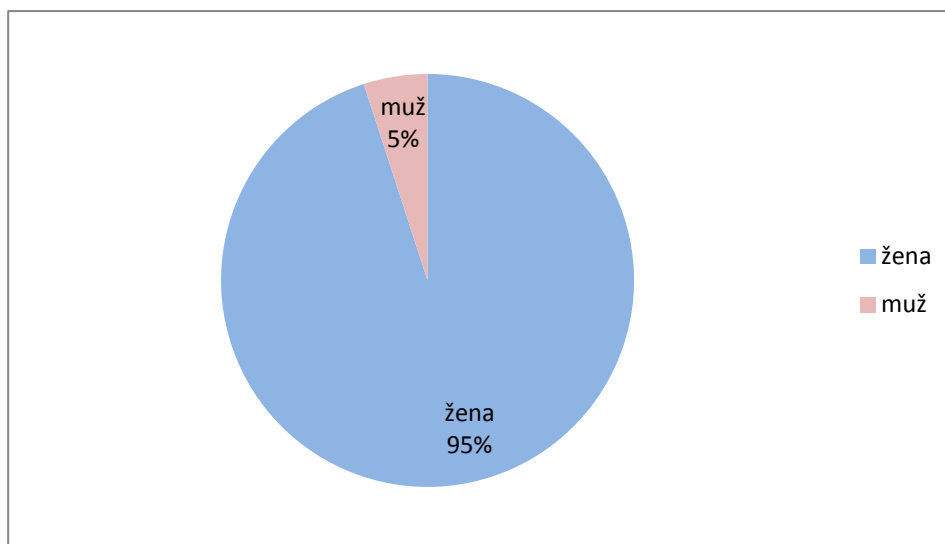
Dotazník pro tuto diplomovou práci byl sestaven pro zjištění současné situace v oblasti dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků. Dotazník je anonymní a obsahuje 39 otázek, které jsou uzavřené, které respondentům nabízí možnost odpovědi nebo otevřené, které umožňují doplňující informaci. Dotazník má dvě části. První část blíže charakterizuje výzkumný soubor, druhá část je zaměřena na další vzdělávání pedagogických pracovníků.

4 VÝSLEDKY A DISKUZE

4.1 První část dotazníku

Otázka č. 1 Jste: žena / muž

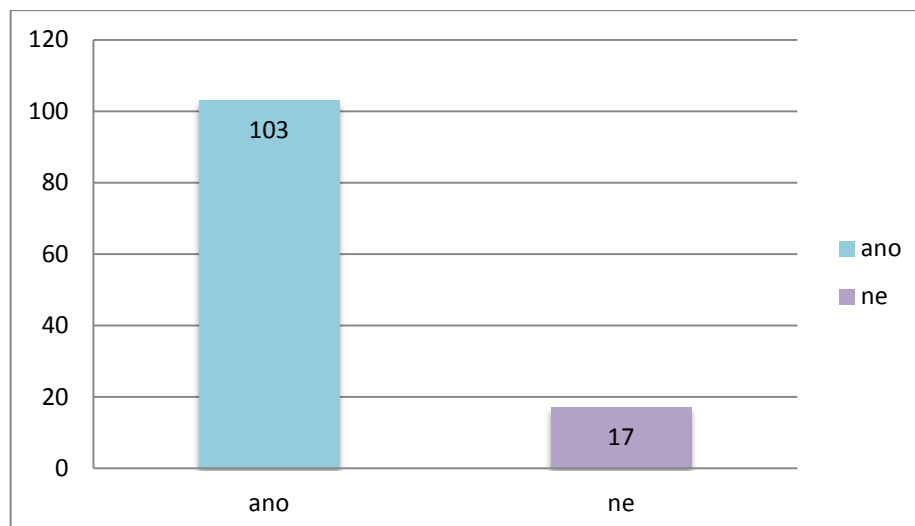
Dotazníkového šetření se zúčastnilo 114 žen a 6 mužů, tedy 95 % žen a 5% mužů. Tento výsledek dokazuje dlouhodobí problém učitelské společnosti tedy její velkou feminizaci. Většina pedagogů v současném českém školství jsou ženy. Nedostatek mužského elementu ochuzuje školství a tím i vliv na žáky a studenty.

Obrázek 1: Rozložení výzkumného souboru

Otázka č. 2 Jste: aprobovaný / neaprobovaný učitel

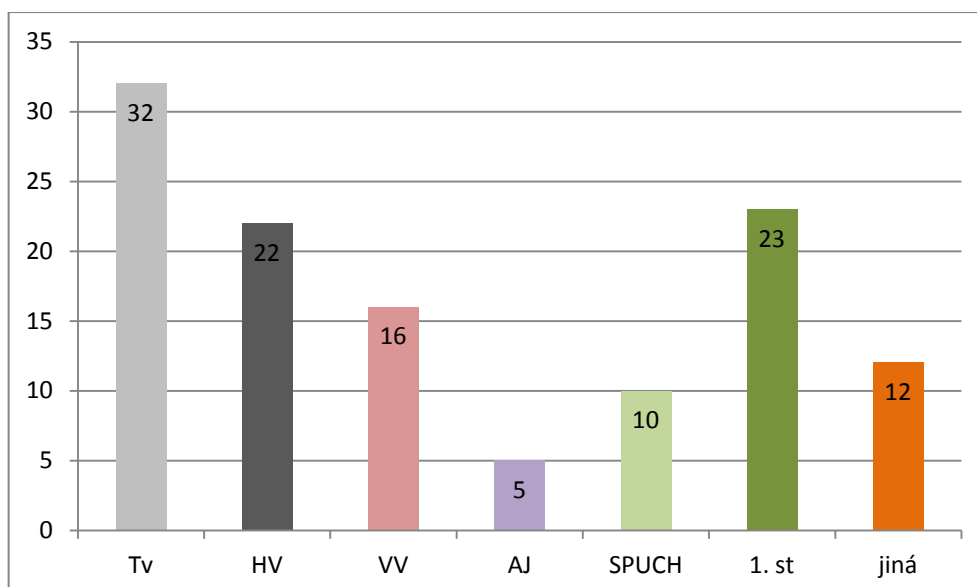
Aprobovaných učitelů pro obor učitelství pro 1. stupeň bylo 103 a neaprobovaných 17. Po následném náhodném dotazování některých neaprobovaných učitelů, bylo zjištěno, že se snaží v rámci dostupných programů zahájit vysokoškolské studium, nebo navštěvovat vzdělávací akce v rámci DVPP.

Obrázek 2: Počet aprobovaných a neaprobovaných učitelů

Otázka č. 3 Vaše zaměření (specializace – VV, TV, HV apod.): .....

Z účastníků výzkumu mělo 23 učitelů zaměření pro učitelství 1. stupně bez další specializace, což je 19,2% respondentů. Jiné zaměření svého studijního oboru uvedlo 12 učitelů, tedy 10 % respondentů. Zaměření na anglický jazyk uvedlo 5 učitelů, což odpovídá 4,2 % respondentů. Zaměření na výchovy uvedlo- 16 učitelů na výtvarnou výchovu tedy 13,3 %, -22 učitelů na hudební výchovu, tedy 18,3 %. Největší podíl respondentů uvedl zaměření na tělesnou výchovu -32 učitelů tedy 26,7 %.

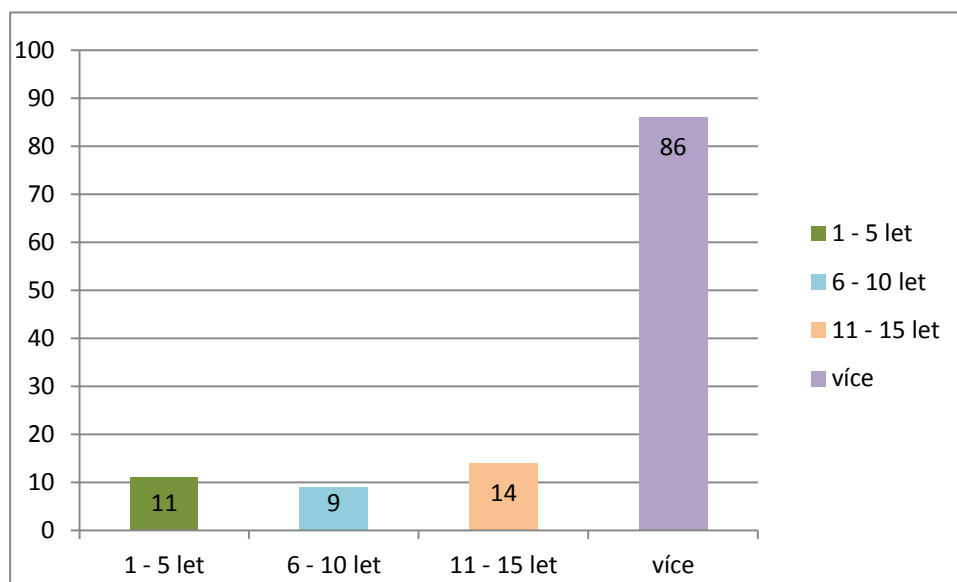

Obrázek 3: Rozložení zaměření učitelů

Otázka č. 4 Vaše praxe : 1-5 / 6-10 / 11-15 / více let

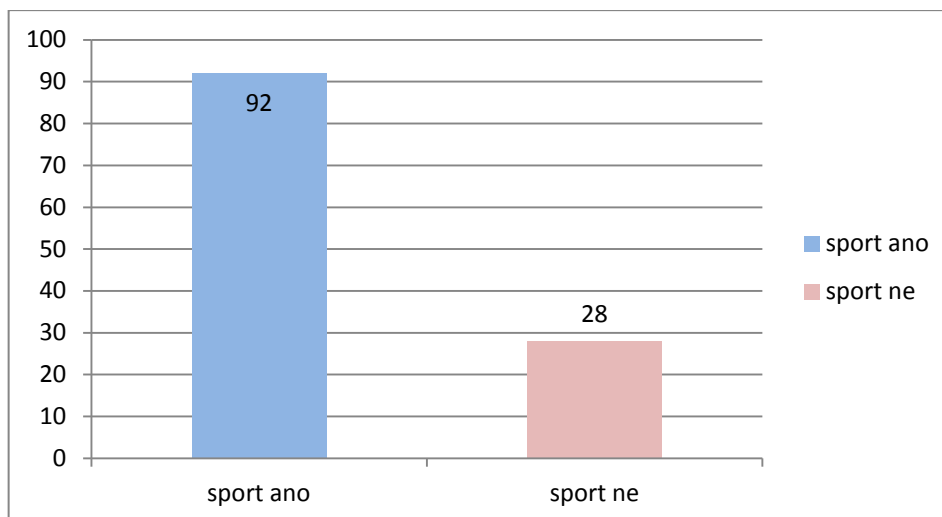
Délka praxe respondentů nebyla příliš rozdílná. Většina 86 učitelů, což je 71,1 %, působí ve školství již více než 16 let. Dále výzkum prokázal malé odchylky v počtu učitelů s kratší praxí.

Obrázek 4: Délka praxe učitelů

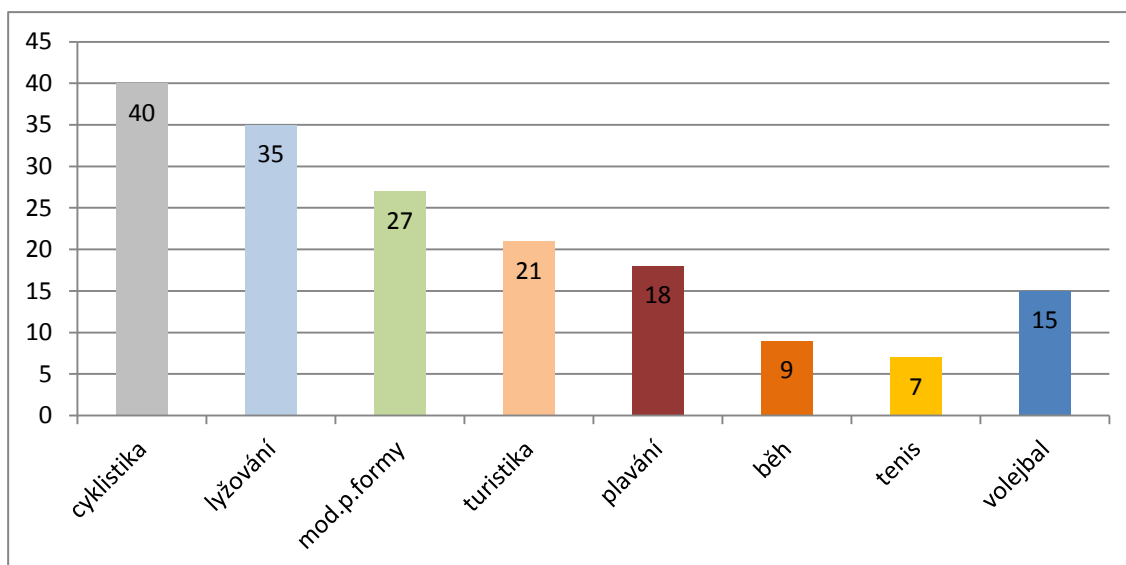
Otázka č. 5 Je Vaše volnočasová aktivita sport ano / ne Pokud ano, uveďte jaká: .....?

76,7% učitelů uvedlo jako svoji volnočasovou aktivitu sport. Pouze 23,3% účastníků nemají sportovní aktivitu jako součást svého života.

Obrázek 5: Volnočasová aktivita sport

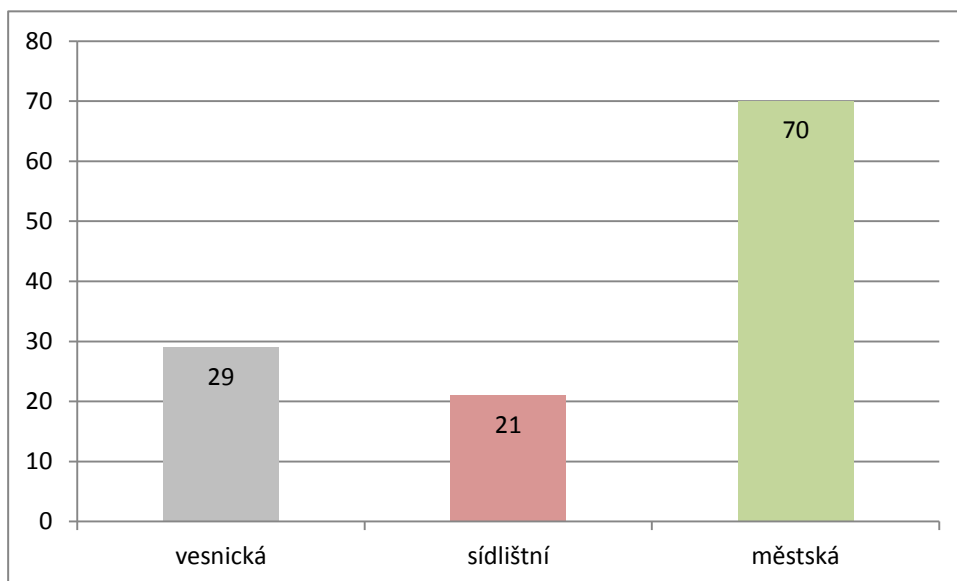
Následující graf naznačuje druhy sportovních aktivit učitelů. Nejsilněji dominují rekreační sportovní aktivity cyklistika a lyžování, které obsahuje i snowboarding. 46% dotazovaných uvedlo minimálně dvě aktivity.

Obrázek 6: Druh volnočasové sportovní aktivity

Otázka č. 6 Charakteristika vaší školy: vesnická / městská / sídlištní.

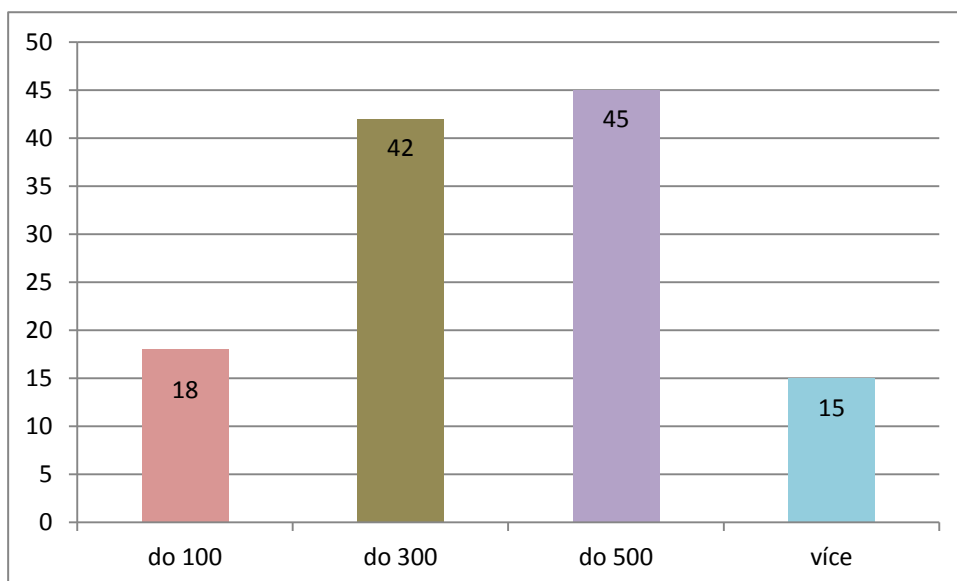
Zastoupení typů škol bylo v tomto výzkumu následující: vesnická škola 24,2 %, městská 58,3 % a sídlištní 17,5 %. Tento typ škol je určen podle jejich umístění, a tedy podle žáků, kteří tuto školu navštěvují.

Obrázek 7: Typ školy umístěním

Otázka č. 7 : Počet žáků na škole : do 100 / do 300 / do 500.

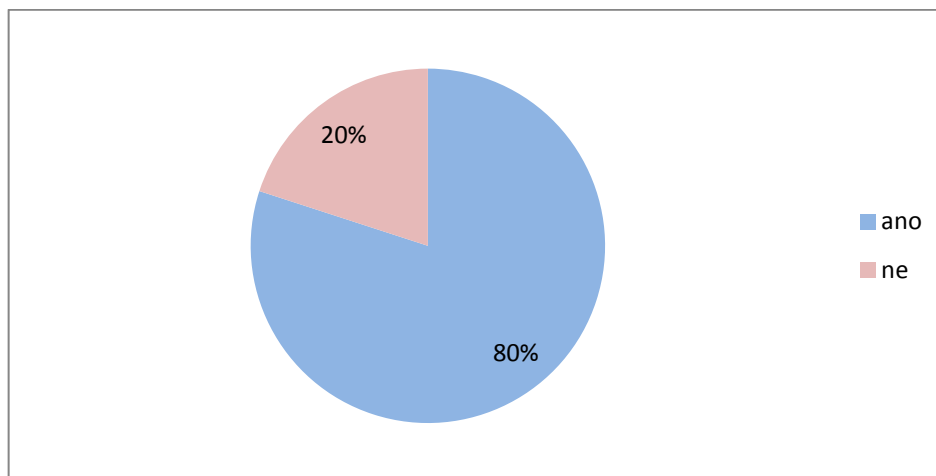
Otázka číslo 7 by měla pouze potvrdit otázku předchozí. Uvedení počtu žáků by mělo blíže specifikovat typ školy. Při porovnání grafů dojdeme k závěru, že 15 % vesnických škol má méně než 100 žáků. Zbýlých 9,8 % vesnických škol má počet žáků v rozmezí 100 až 300. Do tohoto rozmezí spadá celkem 35 % škol. 37,5 % patří počtem žáků do rozmezí 300 až 500. Více než 500 žáků má 12,5 % škol zúčastněných výzkumu.

Obrázek 8: Typ školy počtem žáků

Otázka č. 8 Je tělocvična v budově školy: ano / ne ?

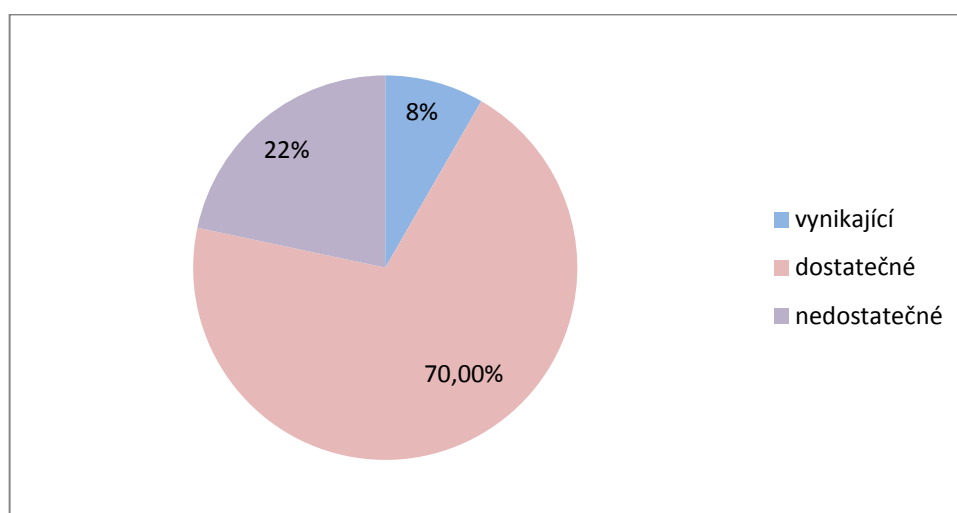
24 učitelů uvedlo, že nemají tělocvičnu v budově školy. 20 % učitelů má pro výuku TV ztížené podmínky složitým přesunem mezi budovami a velkou ztrátou času.

Obrázek 9: Tělocvična v budově školy

Otázka č. 9 Vybavení , zařízení tělocvičny je : vynikající / dostatečné / nedostatečné

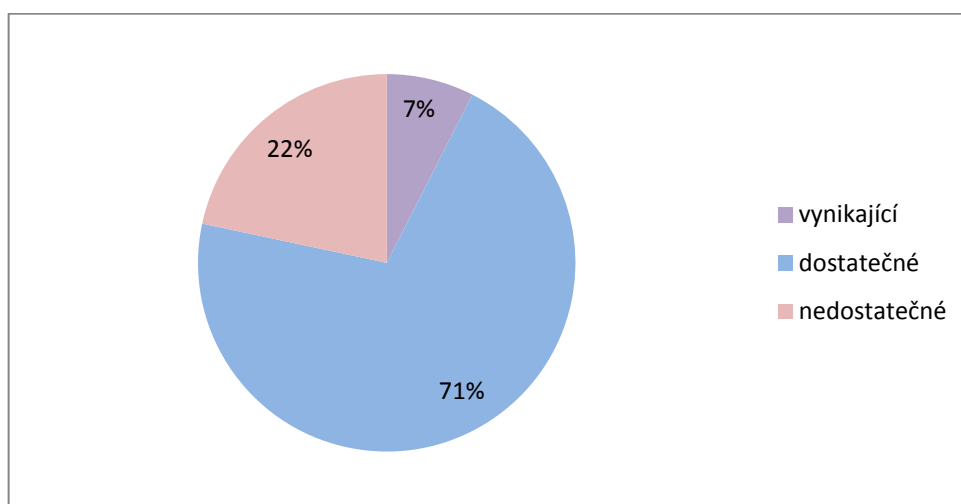
Za vynikající vybavení tělocvičny pro hodinu tělesné výchovy považuje pouze 8,3 % učitelů. Největší část dotazovaných učitelů 70 % shledává pomůcky pro tělesnou výchovu dostačující. 21,7% učitelů se vyjádřilo v neprospěch vybavenosti svých tělocvičen. Jejich odpověď zněla nedostatečné vybavení.

Obrázek 10: Vybavení, zařízení tělocvičny

Otázka č. 10 Pomůcky pro výuku tělesné výchovy jsou: vynikající / dostatečné/ nedostatečné

Podobná otázka zjišťující podmínky pro výuku tělesné výchovy je i otázka číslo 10. 7,5 % učitelů hodnotí dostupné pomůcky pro výuku jako vynikající. Opět největší skupina učitelů považuje vybavení pomůckami pro tělesnou výchovu jako dostačující. Tak odpovědělo 70,8 % dotazovaných. 21,7 % učitelů se vyjádřilo velmi negativně o svých možnostech výuky. Podle nich jsou pomůcky pro tělesnou výchovu nedostatečné.

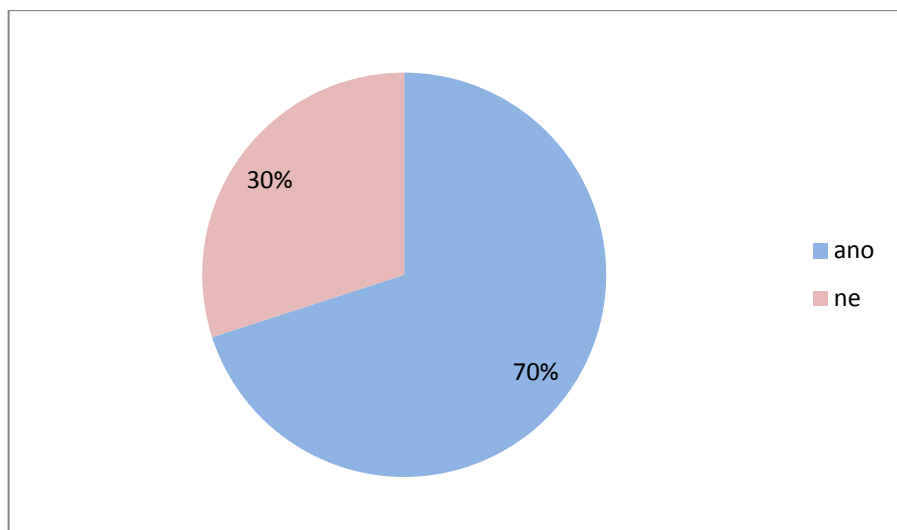

Obrázek 11: Pomůcky pro tělesnou výchovu

Otázka č. 11 Venkovní hřiště je v dosahu chůze do 3 minut. ano / ne

Jestliže ne, jak daleko je vhodné hřiště : .....?

Celých 30 % dotazovaných nemá v rozumném dosahu hřiště nebo jiné vhodné sportoviště. Téměř třetina učitelů je nucena ztrácet minuty výuky přesunem mezi budovou školy a sportovištěm. Pokud vezmeme v úvahu převlékání žáků a předpokládáme, že výuka trvá 45 minut, můžeme konstatovat, že samotná výuka, tedy sportovní aktivita žáků je velmi snížena. Vypočítaný průměr časové dostupnosti sportoviště je 11 minut.

Obrázek 12: Hřiště dosažitelné do 3 minut

Otázka č. 12 Délka hodin tělesné výchovy v týdnu je :

2 x 45 min. / 3 x 45 min. / 1 x 90 min.

Otázka číslo 12 je zaměřená na organizaci hodin tělesné výchovy. Podle výzkumu je 95% výuky organizováno tradičním způsobem dvakrát 45 minut. Pouze 4,2 % vyučujících mají pro tělesnou výchovu vytvořený jeden 90 minutový blok. A jeden učitel uvedl, že jejich výuka tělesné výchovy probíhá třikrát týdně po 45 minutách.

Otázka č. 13 Skupiny při tělesné výchově jsou: celá třída / dělené chlapci, dívky

Otázka č. 13 doplňuje předchozí otázku organizace tělesné výchovy. 93,3 % učitelů vyučuje při hodině tělesné výchovy celou třídu. Spojení chlapců a dívek podporuje pozitivní vztahy mezi žáky a napomáhá vytvoření vhodného třídního klima.

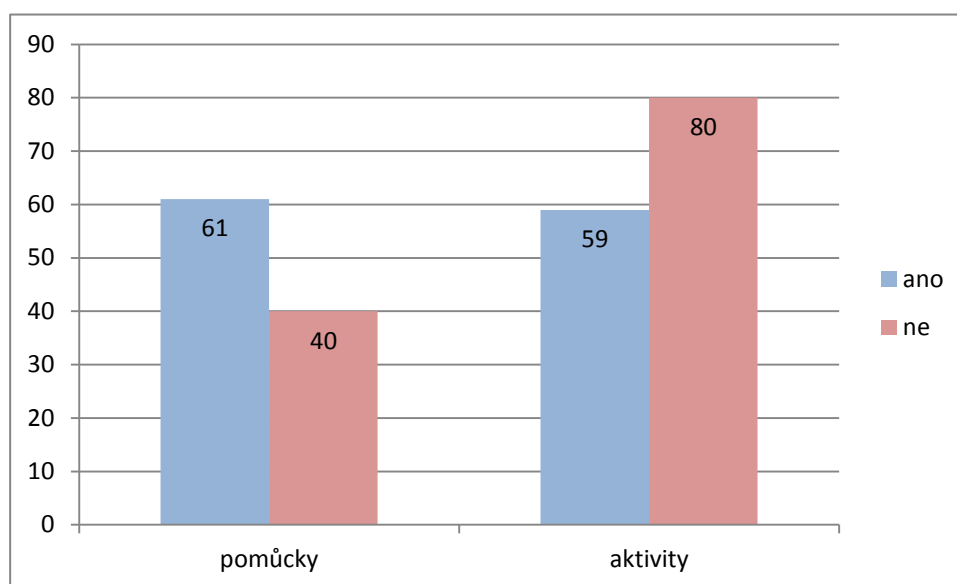
Otázka č. 14 Využíváte nějaké netradiční pomůcky ve výuce tělesné výchovy, jaké.....?

59,2 % učitelů nevyužívá netradiční pomůcky při svých hodinách tělesné výchovy. Tato hodnota vychází z předchozího tvrzení a názoru učitelů o vybavení a pomůckách

pro tělesnou výchovu. Většina učitelů, kteří uvedli nedostatečné pomůcky a vybavení pro tělesnou výchovu, neuvedli netradiční pomůcky.

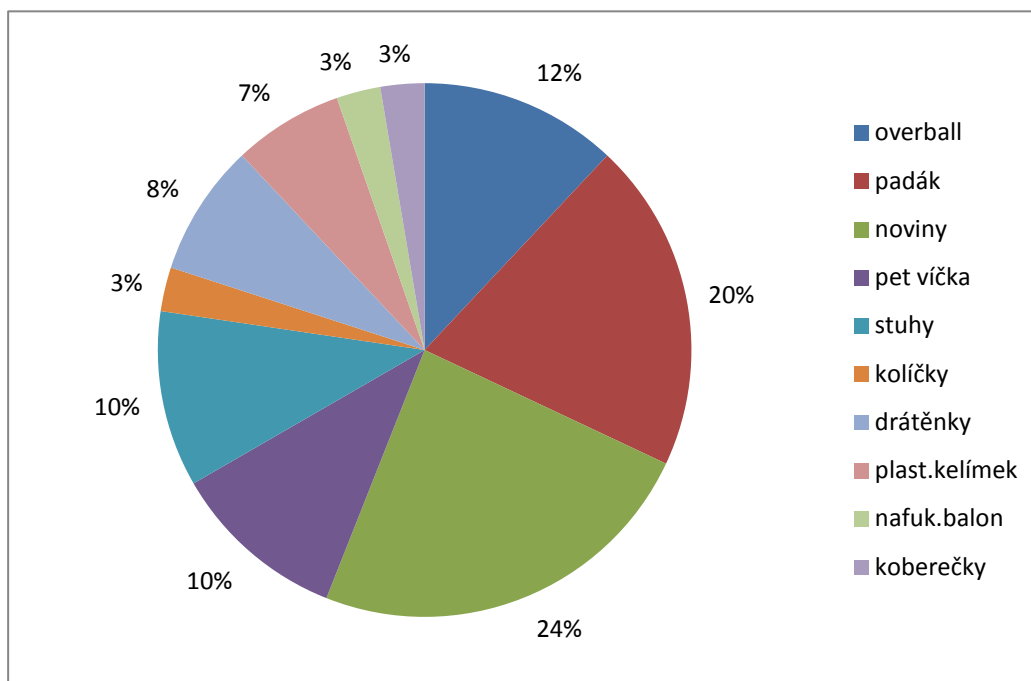
Otázka č. 15 Uved'te nějaké netradiční činnosti (sportovní hry), které zařazujete při tělesné výchově.

66,7 % učitelů neuvedlo netradiční činnost, kterou by zařazovali při hodinách tělesné výchovy. Doplnující rozhovor s náhodně vybranými učiteli objasnil tak vysoké procento výskytu negativní odpovědi. Učitelé neumí přesně definovat netradiční činnosti pro tělesnou výchovu. Tím se prokazuje neznalost aktuálních změn v oboru tělesná výchova.

Obrázek 13: Netradiční pomůcky a aktivity v tělesné výchově

Jaké netradiční pomůcky učitelé nejčastěji uváděli? Většinou byly vyjmenovány pomůcky, které jsou pořizovacími náklady dostupné nebo které si může učitel vyrobit sám. Nejčastěji byly uvedeny noviny, které patří do skupiny pomůcek s minimálními náklady. Pokud si učitelé pořídili dražší pomůcku, byl to padák nebo overbal.

Obrázek 14: Netradiční pomůcky

Otázka č. 16 Mají učit tělesnou výchovu na 1. stupni specialisté nebo učitelé z druhého stupně: ano / ne

Téměř třetina učitelů by uvítalo možnost přenechat výuku tělesné výchovy jinému odborníkovi v tomto oboru. Tím se potvrzuje mínění, že výuka tělesné výchovy má svá specifika, která zařazují tento obor mezi náročnější. Podobně se ale nabízí možnost, že tělesná výchova je velmi utlačovaný obor, který učitelé nepovažují za důležitý a přenechají výuku jinému učiteli.

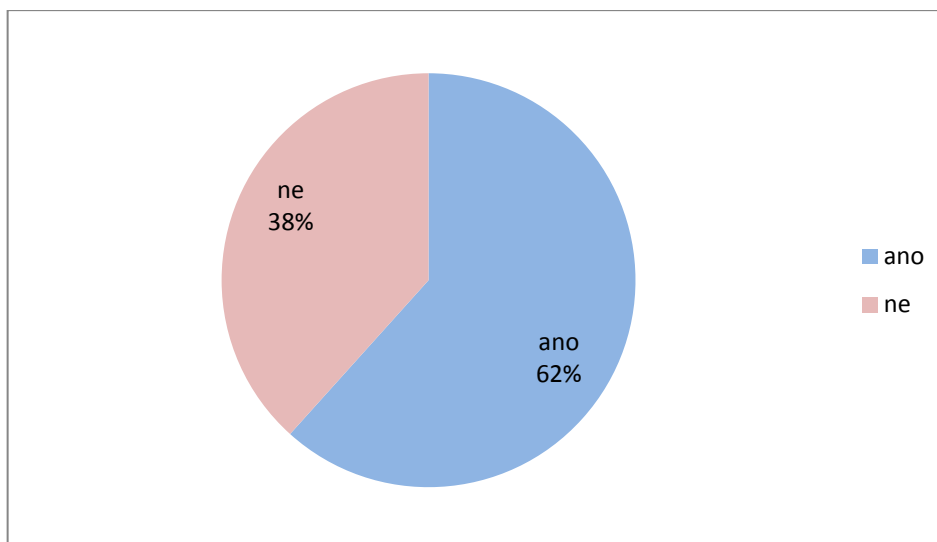
Obrázek 15: Specialisté nebo učitelé druhého stupně

Otázka č. 17 Je tělesná výchova důležitá pro správný celkový rozvoj dítěte:
ano / ne

Tato otázka by mohla být považována za zbytečnou. Její 100 % odpověď, že tělesná výchova je důležitá pro správný rozvoj žáka, dokazuje všeobecné povědomí o významu sportovních aktivit pro vývoj organismu a správný zdravotní styl. Bohužel se tento názor nekombinuje s potřebou zkvalitnit hodiny tělesné výchovy. V této oblasti se stále spoléhá na volný čas žáků, kteří ho vyplňují sportovními aktivitami.

Otázka č. 18 Je počet hodin tělesné výchovy na 1. stupni základní školy dostačující:
ano / ne

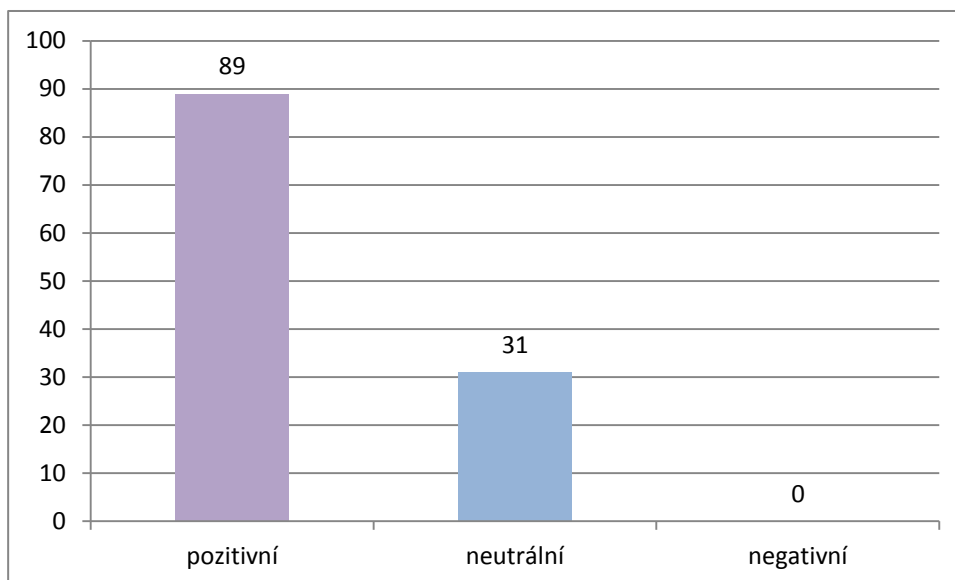
38 % dotazovaných učitelů považuje počet hodin tělesné výchovy týdně za nedostatečný. Tato otázka byla nejvíce doplněna komentářem. Vyskytovaly se názory, které se shodovaly. Zajištění dostatečné pohybové aktivity mají zajistit rodiče nikoli škola. Podobná tvrzení byla, dítě se během volného času hýbe dostatečně, není třeba navyšovat počty hodin tělesné výchovy. Podstatná skutečnost pro zamyšlení se nad počtem hodin pohybové aktivity dětí týdně je současný stav dětí a mládeže podle zdravotnických hodnocení a výzkumů. Neustále stoupá procento dětí s nadváhou i dětí obézních. Zvyšuje se výskyt zdravotních komplikací u dospívající generace.

Obrázek 16: Dostatečný počet hodin tělesné výchovy

Otázka č. 19 Přistupujeme k tělesné výchově spíše s pocity: pozitivními / neutrálními / negativními

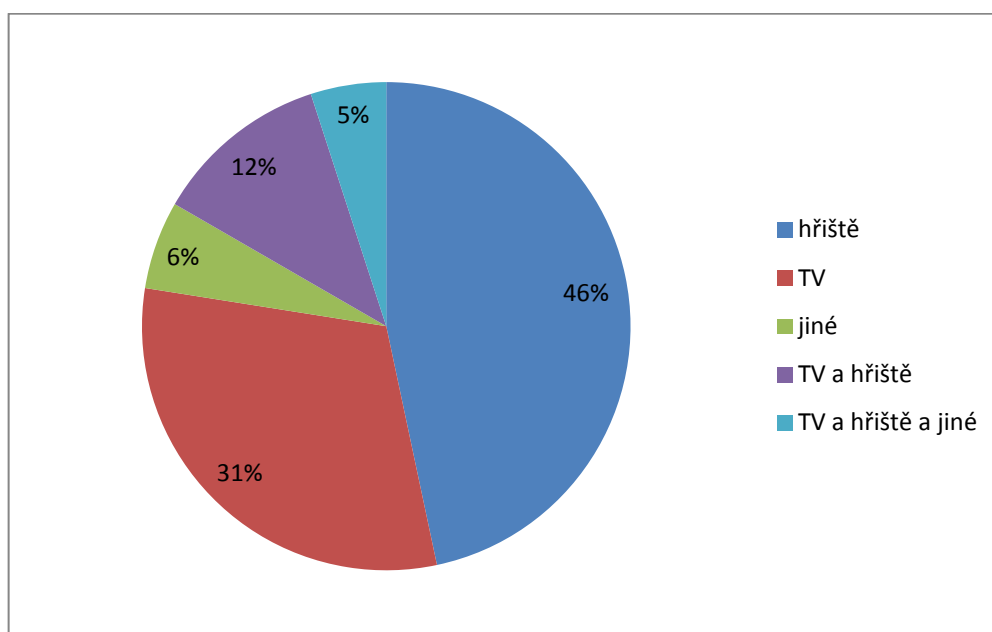
Negativní pocity k tělesné výchově nemá žádný dotazovaný učitel. Téměř 26 % učitelů cítí tělesnou výchovu jako neutrální předmět. 74 % učitelů k hodinám přistupuje s pocity pozitivními.

Obrázek 17: Přístup k tělesné výchově

Otázka č. 20 Upřednostňujete aktivity při tělesné výchově: v tělocvičně / na hřišti / jiná místa

Tato otázka byla velmi ovlivněna situací v dané škole. Učitelé, kteří uváděli jiná místa, uváděli také v dotazníku, že jejich sportoviště je v dosahu více než 3 minuty. Dá se tedy předpokládat, že hledají jiná místa vhodná pro pohybové aktivity. 5 % učitelů jako odpověď zvolilo všechny možné alternativy. Největší podíl odpovědí bylo uvedeno hřiště.

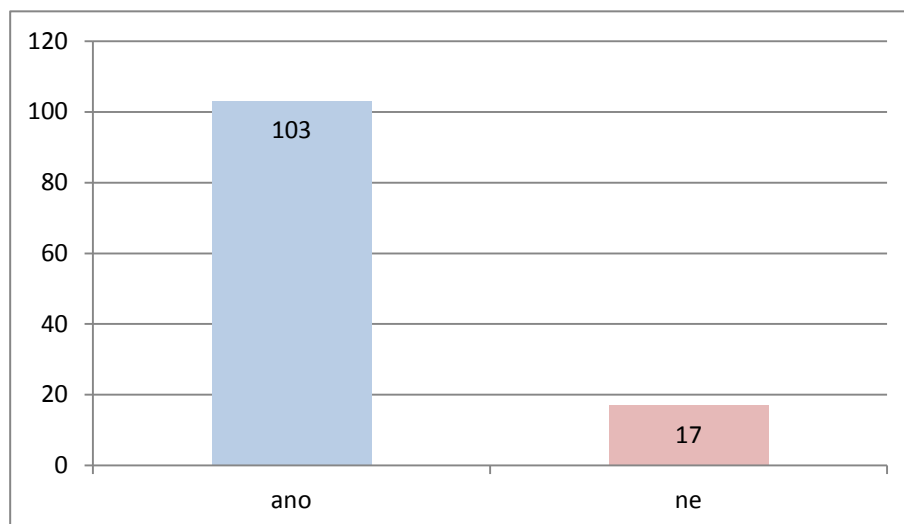

Obrázek 18: Oblíbené místo učitele

4.2 Druhá část dotazníku

Otázka č. 21 Účastníte se dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků DVPP? ano / ne

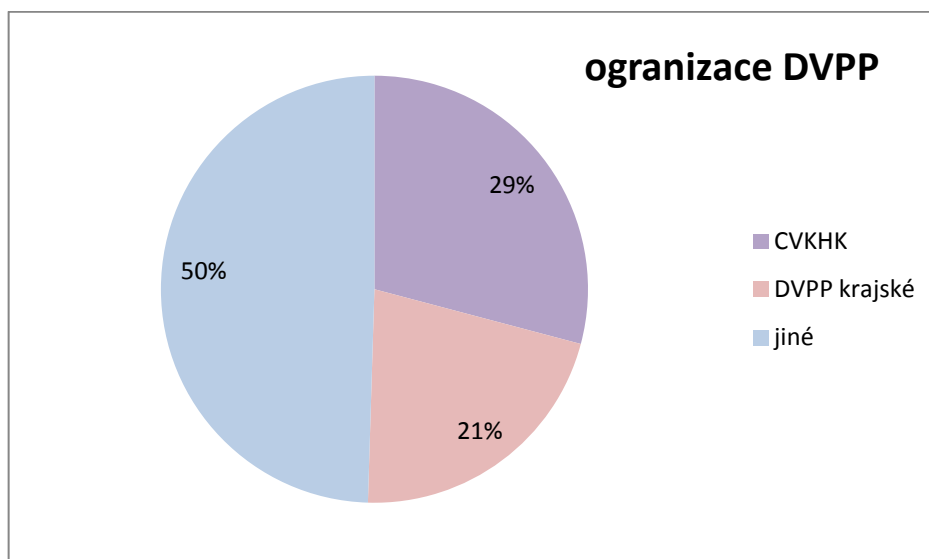
85,8 % učitelů se účastní DVPP 14,2 % se neúčastní. Nejčastější důvody jsou vysoké finanční požadavky a malá vstřícnost zaměstnavatelů.

Obrázek 19: Účast na DVPP

Otázka č.22 Vybíráte si kurzy DVPP z nabídky : CVKHK / DVPP krajské / jiné

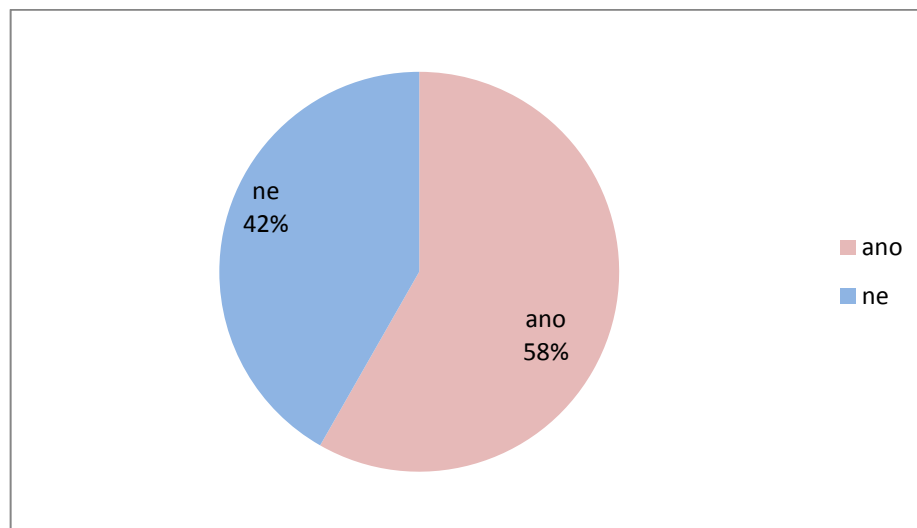
Výsledek této otázky je velmi zavádějící, protože někteří učitelé při následujícím rozhovoru uvedli, že si nejsou přesně jistí, které organizace nabízí kurzy ve školách. Proto se nejčastěji vyskytuje odpověď jiné. I když většina učitelů využívá nabídky školy, tedy CVKHK nebo DVPP kraje.

Obrázek 20: Organizace DVPP

Otázka č. 23 Vyhovuje Vám nabídka kurzů ve škole? ano / ne

Celých 42 % učitelů považuje nabídku ve své škole za nedostačující. Tato nabídka je svými akcemi nevyhovující požadavkům učitelů.

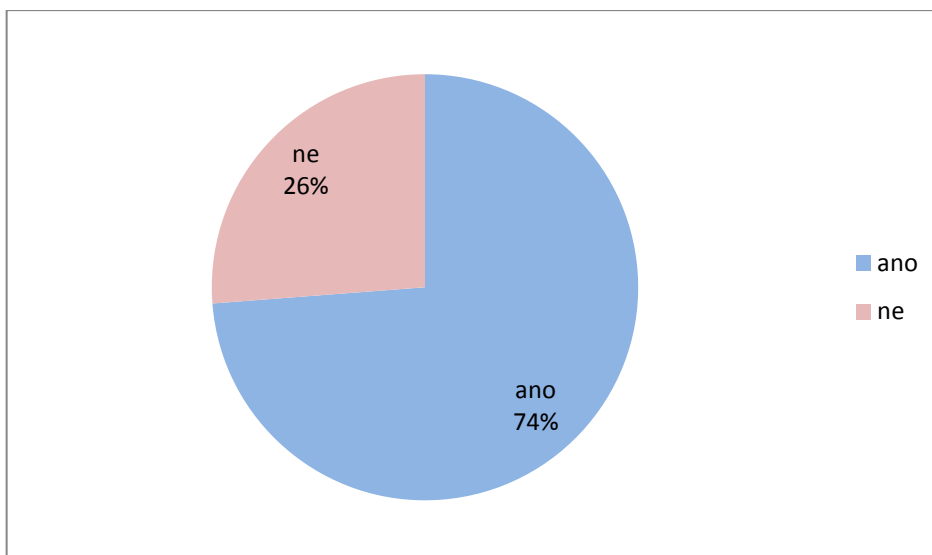
Obrázek 21: Vyhovuje nabídka kurzů

Otázka č. 24 Hledáte kurzy i mimo nabídku školy? ano / ne

Tato otázka pouze doplňuje předchozí. Procentuálně jsou podobné, 42 % nevyhovuje nabídka ve škole a 58 % učitelů hledá nabídky jinde.

Otázka č. 25 Je volba kurzů plně na Vás? ano / ne

Téměř čtvrtina učitelů si nemůže samostatně zvolit akci dalšího vzdělávání. Jsou limitováni termínem konání nebo financemi. Učitelé působící na větších školách jsou omezováni i kolegiálním výběrem. Vedení školy se snaží mít učitelé vzdělávané v různých oborech. Nebo naopak se v současné době rozvíjí vzdělávací akce pro celou školu, kdy lektor přijde do školy.

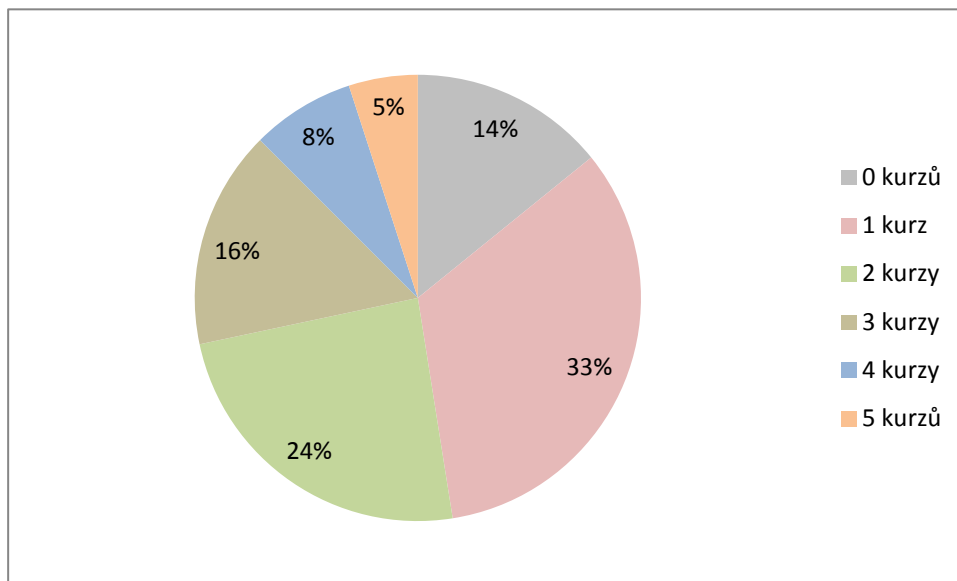
Obrázek 22: Výběr kurzu na učiteli

Otázka č. 26 Vybíráte si kurzy akreditované / neakreditované pro Váš obor?

81,6 % učitelů spíše volí kurzy, které akreditací odpovídají potřebám učitele nebo školy. Zbýlých 18,4 % učitelů se účastní kurzů akreditovaných i neakreditovaných pro konkrétní obor.

Otázka č. 27 Kolika kurzů se ročně účastníte?

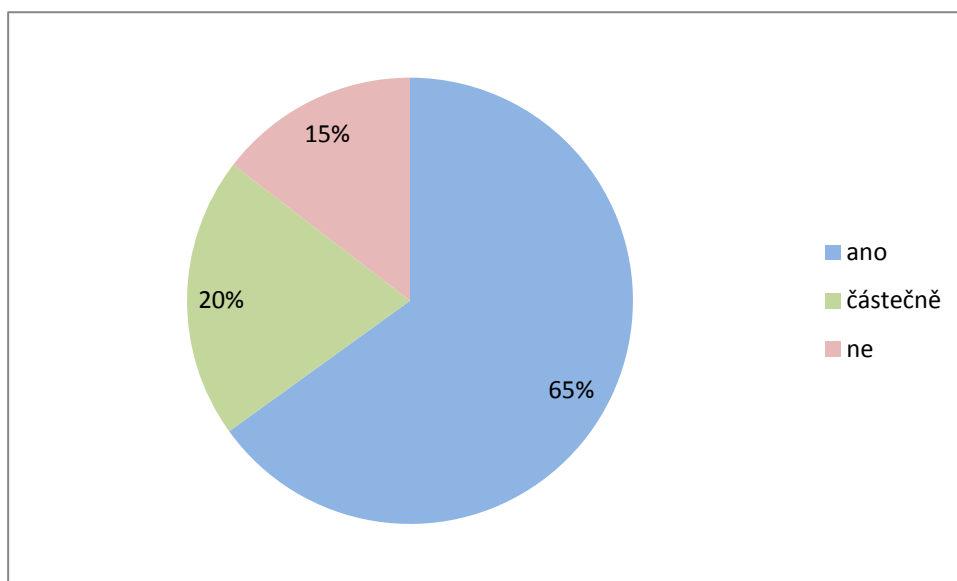
Více než polovina dotazovaných učitelů se účastní vzdělávacích akcí v rámci dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků jednou až dvakrát ročně. Kolem 15 % se akcí neúčastní vůbec nebo mají možnost navštívit tři akce. 7,5 % navštíví během roku čtyři akce a 5 % navštíví akcí pět.

Obrázek 23: Počet kurzů ročně

Otázka č.28 Hradí Vám kurzy zaměstnavatel? ano / ne / částečně

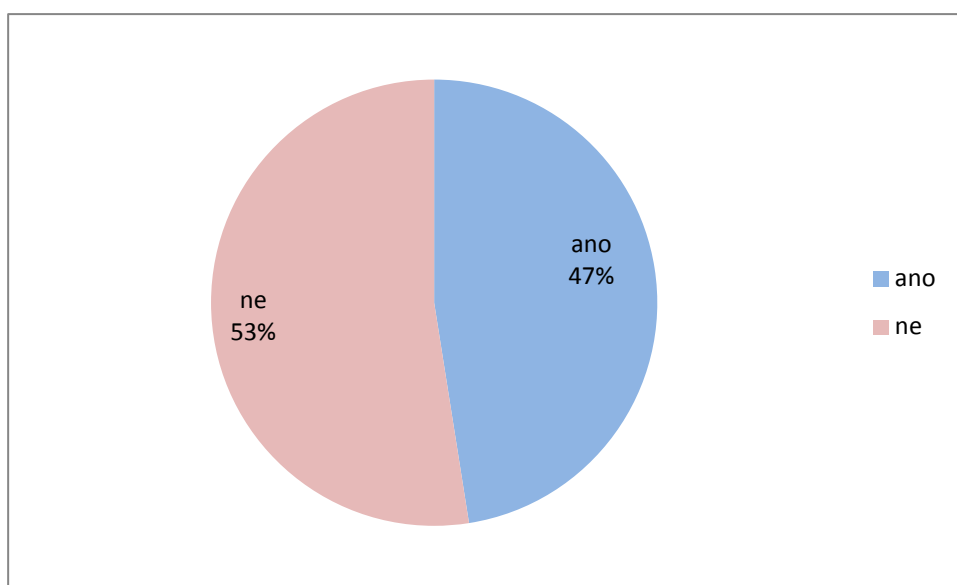
65 % učitelů má tu možnost účastnit se dalšího vzdělávání za plné podpory svého zaměstnavatele. 20 % učitelů se na svém dalším vzdělávání spolupodílí s vedením školy. 15 % učitelů si, pokud má potřebu vzdělávat se, musí akce financovat sami. Vyskytují se i situace, kdy je učitel nejen nucen plně si financovat další vzdělávání ale i nahradit si svou nepřítomnost na pracovišti.

Obrázek 24: Hradí kurz zaměstnavatel

Otázka č. 29 Byl/a jste na kurzu zaměřeném na tělesnou výchovu? ano / ne

Tato otázka rozdělila dotazovanou skupinu téměř na polovinu. 49 učitelů vyzkoušelo kurz zaměřený na tělesnou výchovu, 65 učitelů ne. Přestože si všichni učitelé uvědomují důležitost pohybových aktivit pro správný rozvoj dětského organismu a většina ve svém volném čase rekreačně sportuje, nepovažují za důležité se v této oblasti dále vzdělávat. Možnost je, že předpokládají, že nabízené vzdělávací akce jim nenabídnou nové informace využitelné ve své výuce. Nebo předpokládají své vědomosti za vyhovující.

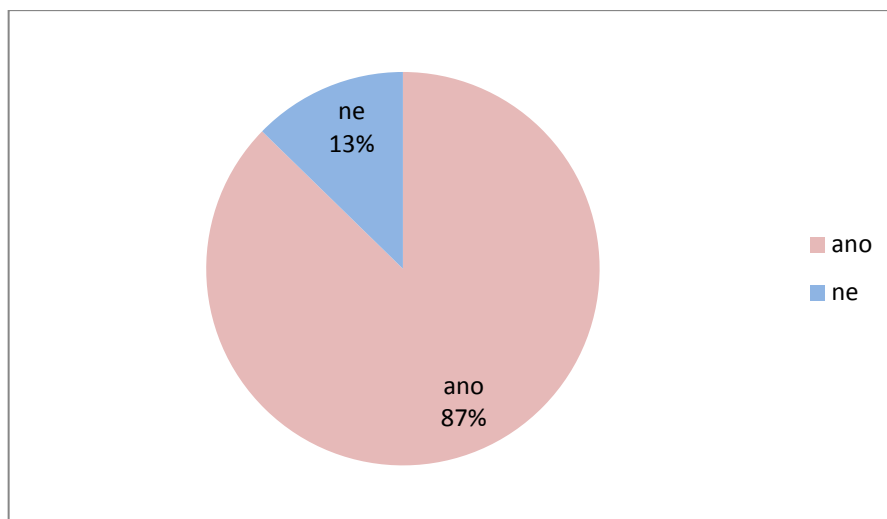

Obrázek 25: Kurz tělesné výchovy

Otázka č. 30 Byl pro Vás kurz přínosem? ano / ne

Pouze 13 % učitelů se vyjádřilo negativně ke kvalitě vzdělávací akce zaměřené na tělesnou výchovu. Většina, tedy 87 % účastníků byla akcí obohacena a vyhodnotila ji jako přínosnou pro svou výuku.

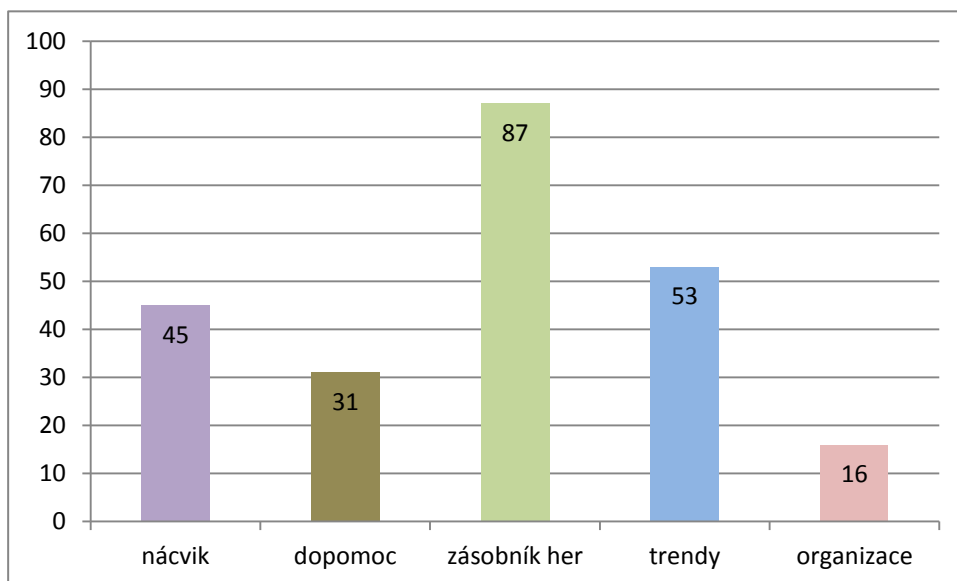

Obrázek 26: Kurz Tv přínosem

Otázka č. 31 Kurzy zaměřené na tělesnou výchovu by měl nabízet: metodické návčiky / dopomoc a bezpečnost / zásobník her / organizace a struktura hodiny / nové trendy v TV

V této otázce nastala kombinace odpovědí. Většina učitelů si vybrala více možností. Z toho vyplývá, že potřeba vzdělávat se v oboru tělesná výchova je větší než si učitelé připouští. Nejčastější učitelé uváděli, že pro zlepšení své výuky by uvítali kurzy zaměřené na zásobník her. Jako další důležité informace by učitelé potřebovali přehled o nových trendech ve sportu. Z následujícího grafu je vidět, že učitelé nemají potřebu informací o organizaci hodiny tělesné výchovy a o dopomoci při cvičení. Realita je však jiná. Velmi často se stává, že učitelé nevyužívají všechno nářadí a náčiní dostupné pro jejich hodiny právě proto, že se obávají úrazu. Než by se poučili o možné změně organizace a vhodné dopomoci, raději vynechají danou sportovní aktivitu.

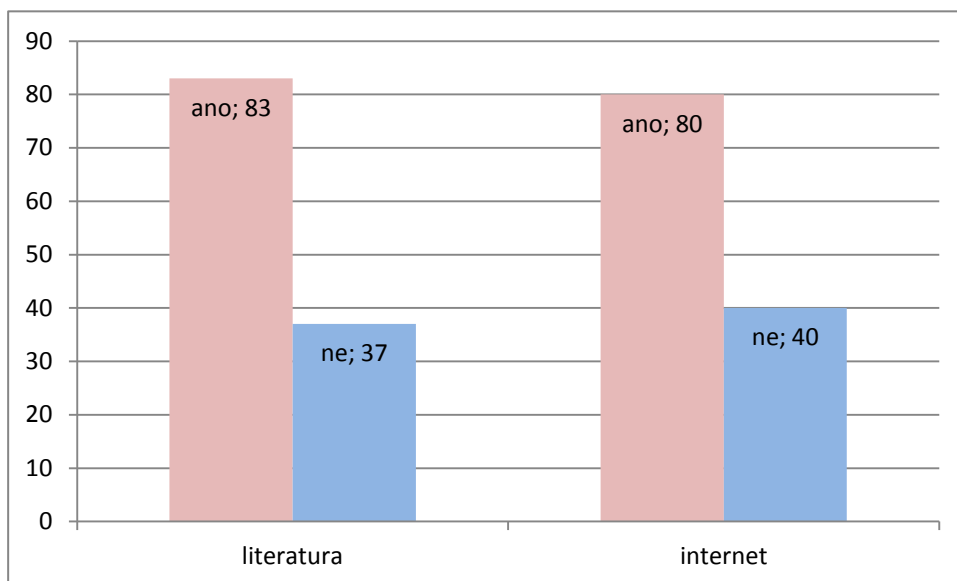
Obrázek 27: Co by měl mít kurz Tv

Otázka č. 32 Hledáte informace k TV v literatuře? ano / ne

Otázky 32 a 33 jsou zaměřené na samostudium, jednu z možností dalšího vzdělávání učitelů. Minimálně 80 % učitelů hledá informace v literatuře.

Otázka č. 33 Hledáte informace k TV na internetu? ano / ne

Podobné procento učitelů hledá informace i na internetu. Tyto dvě otázky byly spojeny v jeden následující graf, protože rozdíly v odpovědích jsou minimální. Samostudium je součástí učitelského povolání.

Obrázek 28: Zdroj nových námětů

Otázka č. 34 Konzultujete přípravu TV s kolegy? ano / ne

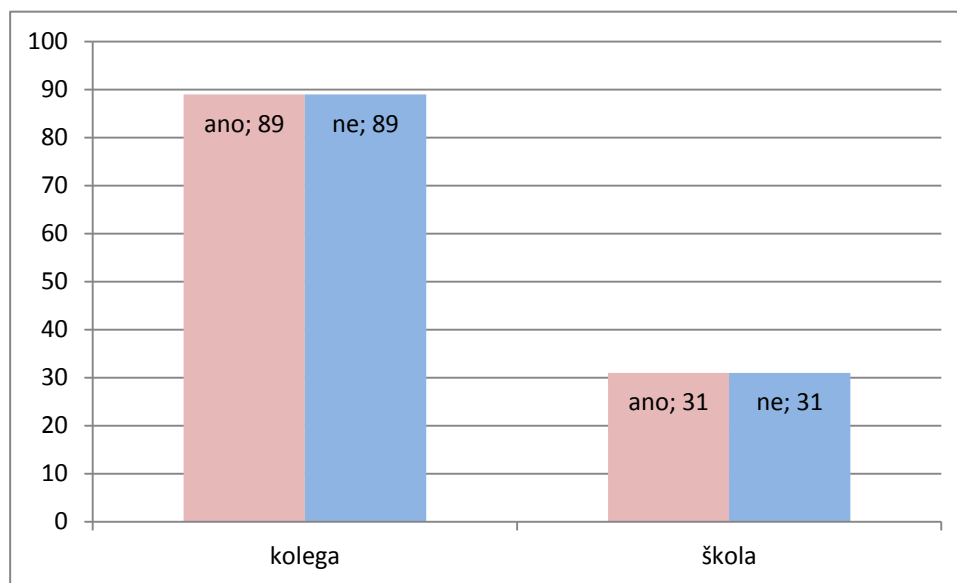
60,8 % konzultuje své hodiny tělesné výchovy s kolegou. Většinou se jedná o odborné rady, které předávají učitelé se specializací tělesná výchova nebo učitelé, kteří se věnují sportovním aktivitám ve svém volném čase. Předávají rady typů dopomoc, nácvik, zásobník her, činnosti, které by měly nabízet organizace DVPP a které učitelům chybí.

Otázka č. 35 Využil/a byste možnost hospitace na TV kolegy? ano / ne

74,2 % učitelů by využilo hospitaci u svého kolegy na hodině tělesné výchovy. Tato možnost jako jedna z forem je v DVPP nabízena. Je možné, že se jí vedení školy i samotní učitelé bojí využívat. Předpoklad, že se tato situace nezlepší je založena na nedostatečném finančním podporování DVPP zaměstnavateli a hledání dalších možností.

Otázka č. 36 Využil/a byste možnost hospitace na TV v jiné škole? ano / ne

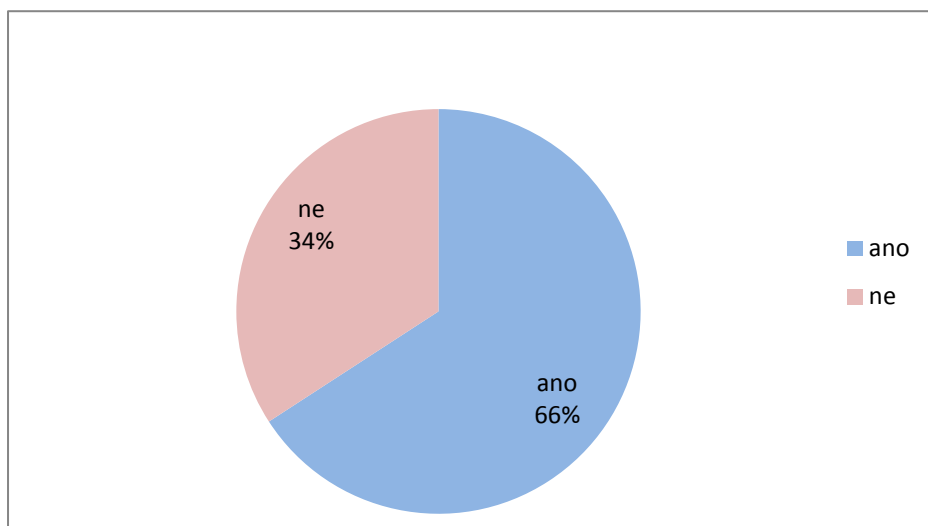
Podobně jako u otázky č. 35 i v této otázce odpovídali učitelé stejně. 74,2 % učitelů by využilo možnost hospitace na hodině tělesné výchovy u kolegy v jiné škole. Vzájemná spolupráce škol v oblasti dalšího vzdělávání v současné době velmi chybí. Způsobuje to nepropracovaný systém DVPP. Je možné najít mezi nabídkami DVPP návštěvu jiné školy, ale finanční podmínka učitele odradí.

Obrázek 29: Zájem o hospitaci

Otázka č. 37 Zapojil/a byste se do spolupráce s místními sportovními oddíly? ano / ne

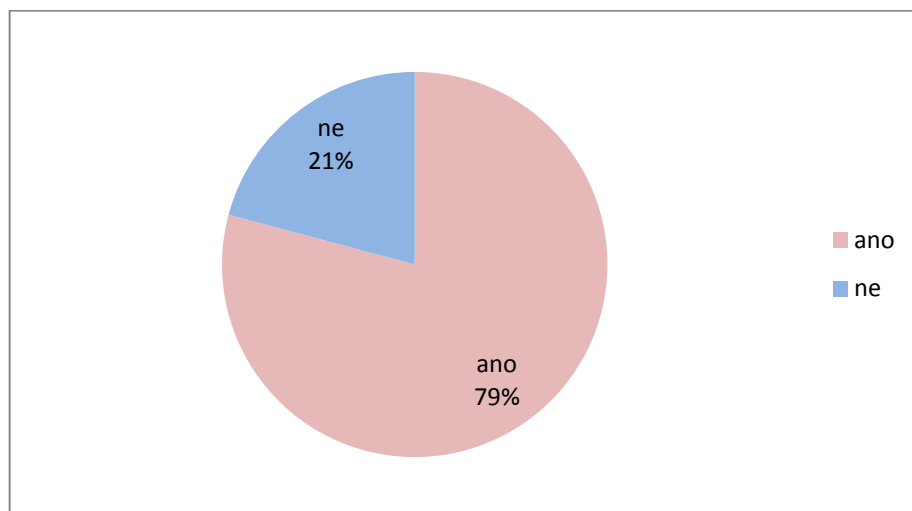
34 % učitelů by se do spolupráce se sportovními oddíly nezapojilo. Odpověď na tuto otázku byla v několika případech doplněna komentářem, který se shodoval. „Teď už ne“ jejich spolupráce se sportovními oddíly se projevuje pouze v uvolňování žáků z vyučovacích hodin nebo sestavením individuálního studijního plánu. Spolupráce s odborníky by se mohla rozvíjet i v předávání informací, které by trenéři nabídli učitelům.

Obrázek 30: Spolupráce s oddíly

Otázka č. 38 Podpořil/a byste vznik webových stránek zaměřených na výuku TV?
ano / ne

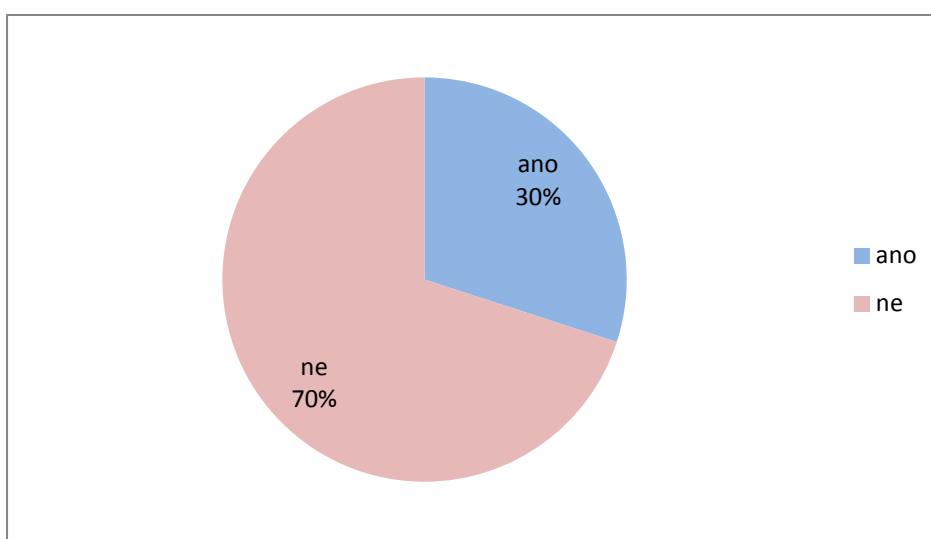
Téměř 80 % učitelů by chtělo, aby vznikly nové webové stránky, které by se věnovaly tělesné výchově. Přesněji by nemusely vznikat nové stránky, ale mohly by být doplněny stránky stávající. Metodický portál RVP, který slouží učitelům všech hierarchických stupňů (kromě vysokoškolských) a je podporován MŠMT, je díky vkládání materiálů samotnými učiteli výborně zpracován. Naleznete zde odborné články, výukové programy, metodické zásobníky, diskuze ze všech oblastí a oborů. Pouze tělesná výchova je námětově ochuzena.

Obrázek 31: Vznik webových stránek

Otázka č. 39 Chtěl/a byste ovlivnit nabídku kurzů? ano / ne

Celých 70 % učitelů by chtělo ovlivnit nabídku kurzů pro DVPP. Tento zájem není naplněn pouze proto, že systém DVPP je nedokonalý. Kurzy, které se uskutečňují mají minimální zpětnou vazbu. Tato zpětná vazba by neměla probíhat pouze napsáním hodnocení na příslušný kurz. Zpětná vazba by měla být hlubší, zaměřená na přínos kurzu, jeho praktická využitelnost, přínos pro pedagogy, přínos pro žáky, a návrhy pro další nebo jiné vzdělávací akce.

Obrázek 32: Ovlivnit nabídku

4.3 Závěr výzkumu

Po úvodní části dotazníku je možné blíže specifikovat výzkumný vzorek. Můžeme lépe odhalit stávající situaci v současném školství na 1. stupni základních školách. Můžeme upřesnit podmínky pro výuku tělesné výchovy.

Většina učitelů v českém školství jsou ženy. Situace je způsobena nedostatečným kariérním systémem, který by dal možnost finančnímu ocenění. Učitelé jsou pro svůj obor aprobováni, pokud ne snaží se potřebou kvalifikaci získat. Dotazníku se zúčastnilo nejvíce učitelů s praxí přes 16 let. Téměř všichni mají jako svoji volnočasovou aktivitu sport převážně na rekreační úrovni. Podařilo se nám oslovit rozdílné typy škol, Jak svým umístěním, tak i počtem žáků. Podmínky pro tělesnou výchovu nejsou ideální.

Tělocvična není vždy součástí budovy školy a hřiště bývá i mimo reálný časový dosah. Vybavení a pomůcky jsou spíše dostatečné. Hodina tělesné výchovy je dvakrát týdně 45 minut celá třída. Učitelé přistupují k hodinám tělesné výchovy s pozitivními pocity a jejich počet považují za dostatečný.

Více jak polovina dotazovaných učitelů se účastní alespoň dvou kurzu DVPP ročně. Většinou jsou tyto akce hrazeny zaměstnavatelem. S nabídkou ve škole učitelé nejsou spokojeni a tak hledají i jiné možnosti. Téměř třetina učitelů nemá plnou svobodu ve volbě vzdělávací akce. Zájem o vzdělávací akce zaměřené na tělesnou výchovu má 52,5 % učitelů. Tito učitelé absolvovali kurz s tematikou tělesné výchovy. 87 % učitelům byl tento kurz přínosem pro jejich další práci. V předmětu tělesná výchova by učitelé uvítali kurzy zaměřené především na zásobníky her. Potřebné informace učitelé vyhledávají na internetu nebo v odborné literatuře. Své hodiny tělesné výchovy konzultují s kolegy. Hospitace u kolegy na stejné ale i jiné škole by uvítali, jako možnost DVPP. Spolupracovat se sportovními oddíly v místě školy by chtěli, převážně by se však mělo jednat o spolupráci dospělých. Tělesnou výchovu na internetu by rozhodně podpořili vznikem nových webových stránek nebo doplněním těch stávajících. Ovlivnit nabídku vzdělávacích akcí by chtělo 70 % učitelů. Závěrem můžeme tvrdit, že systém DVPP není dostatečně propracovaný. Zpětná vazba je minimální. Využití dalších možností DVPP kromě kurzů není v současné době příliš populární.

4.4 Návrhy

Návrhy pro systém dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků vychází z uvedených informací. Předpoklad je, že základ pro profesionalizaci učitelské profese je stanovení kompetencí, které budou od učitelů očekávány. Tyto kompetence by měly být v souladu s učitelským standardem. Splněný učitelský standard by měl umožnit růst v kariérním systému a tedy i finanční oceňování učitelů. Základní kámen pro systém DVPP by měl být na samém počátku kompetence učitele ve standardu učitele.

Systém DVPP by bylo možné rozdělit podle jednotlivých oblastí, a v každé oblasti stanovit způsob, kterým by byla tato oblast rozvíjena. V předmětu tělesná výchova by DVPP mohlo vypadat takto:

■ Oborově předmětová

metodické zásobníky – pohybové hry, cviky, sportovní hry, atletické disciplíny, anatomie, fyziologie, zdraví životní styl

znalosti oboru – nové trendy ve sportu, první pomoc, anatomie a fyziologie

spolupráce na dlouhodobých projektech – turnaje, závody,

vzájemné diskuze učitelů – konzultace, nové informace, vlastní zkušenosti

literatura – odborné knihy, časopisy

internet – webové stránky sportovních asociací, federací a klubů

■ Didaktická / psychologická

spolupráce s odborníkem, který zná školu – trenéři místních oddílů, cvičitelé

spolupráce učitelů – konzultace s kolegy i jiných předmětů

odborné přednášky – kurzy, workshopy, semináře pro cvičitele a trenéry

■ Pedagogická

vzájemná hospitace – hodiny TV, jiné předměty, sportovní oddíly

spolupráce škol – turnaje, soutěže, hospitace

propojení s vysokými školami – přednášky, školení, ukázkové hodiny

■ Diagnostická a intervenční

spolupráce s odborníky ve škole – psycholog při TV, kolega při TV

video – vlastní i jiné záznamy z hodin TV nebo tréninkových hodin sportovních oddílů, metodika vydaná různými sportovními organizacemi

■ Sociální, psychosociální a komunikativní

sebehodnocení – kurz, školení pro správné sebehodnocení

kolegiální – hodnocení průběhu TV kolegů

volné diskuze – rozbor situací vzniklých při TV, náměty pro řešení

přednášky – řešení konfliktní situace, nezájem o pohyb

■ Manažerská a normativní

podpora vedení – dostatečné podmínky pro TV, zájem vedení o TV

jasná definice školy – přesně definované požadavky na TV

sestavení dlouhodobého plánu DVPP školy

sestavení plánu DVPP učitele

■ Profesně a osobně kultivující

zpětná vazba – hodnocení DVPP pro efektivitu práce učitele

e-learning

System DVPP se nemůže změnit, pokud se legislativně neukotví oblasti předcházející. Je potřeba definovat standart. Je nezbytně nutné určit kariérní systém, který nabízí možnosti růstu učitele a tím i jeho finanční odměňování. Tím by se DVPP systematizovalo a centralizovalo.

5 ZÁVĚR

Cílem této diplomové práce bylo vymezit možnosti dalšího vzdělávání učitelů na 1. stupni základních škol v předmětu tělesná výchova. Přehled systému dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků vznikl syntézou dostupných dokumentů a výzkumným šetřením. Do výzkumu se zapojilo 120 učitelů prvního stupně základní školy, kteří byli ochotni vyplnit dotazník. Tento výzkum měl ověřit tři hypotézy.

Hypotéza 1 předpokládala, že dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků se účastní 100 % dotazovaných učitelů. Tato hypotéza byla potvrzena. V současné době jsou možnosti DVPP dostatečně široké, takže je může splnit každý učitel.

Hypotéza 2 předpokládala, že dalšího vzdělávání v předmětu tělesná výchova se účastní 75 % učitelů, jejichž volnočasová aktivita je sport. Tato hypotéza se nepotvrdila. Z celkového počtu dotazovaných učitelů uvedlo jako svou volnočasovou aktivitu sport 92 učitelů. Z nich pouze 49 bylo účastníky dalšího vzdělávání v předmětu tělesná výchova. Tedy pouze 53,2 % učitelů, kteří sami sportují ve v oblasti sportu i vzdělávají.

Hypotéza 3 předpokládala, že dostupná nabídka kurzů dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků v základních školách je pro 50 % učitelů nedostačující. Tato hypotéza se potvrdila. 58 % učitelů uvedlo, že nabídka dostupná v jejich základní škole, je vyhovující a považují ji za dostatečnou.

Závěrem této práce je nutné uvést spojitost mezi učitelským standardem a dalším vzděláváním pedagogických pracovníků. Učitelské povolání musí mít sestavené kompetence, které budou základem učitelského standardu. Z tohoto souboru by mělo vycházet jak studium negraduální tak i postgraduální, do kterého můžeme zařadit i DVPP. Učitelský standard by měl být základ i pro vznik kariérního systému, který by umožňoval ocenit učitele, kteří plní DVPP finančně. V současné době není možné stanovit lepší systém DVPP, protože nejsou legislativně ukotveny oblasti, ze kterých by mělo DVPP vycházet.

6 LITERATURA

- ASŠK, 2013. Asociace Školních sportovních Klubů České republiky: ASŠK [online]. [vid. 2013-04-09]. Dostupné z: http://www.ftvs.cuni.cz/assk_web/index.php
- BLADES, J., 2007. Nové argumenty pro obhajobu denní kvalitní tělesné výchovy. In: Tělesná výchova a sport mládeže. Praha: FTVS Univerzity Karlovy v Praze.
- ČASPV, 2013. Česká asociace Sport pro všechny [online]. [vid. 2013-04-01]. Dostupné z: <http://www.caspv.cz/>
- DVOŘÁKOVÁ, H., 2012. Školáci v pohybu: tělesná výchova v praxi. Praha: Grada. ISBN 978-802-4737-331.
- DYTRTOVÁ, R., KRHUTOVÁ, M., 2009. Učitel: Příprava na profesi. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2863-6.
- FERJENČÍK, J., 2000. Úvod do metodologie psychologického výzkumu: Jak zkoumat lidskou duši. Praha: Portál. ISBN 80-7178-367-6.
- CHRÁSKA, M., 2007. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1369-4.
- KOLÁŘ, Z., 2012. Výkladový slovník z pedagogiky. Praha: Grada. ISBN 978-802-4737-102.
- LAZAROVÁ, B. a kol., 2006. Cesty dalšího vzdělávání učitelů. Brno: Paido. ISBN 80-7315-114-6.
- MACHOVÁ, J., KUBÁTOVÁ, D., 2009. Výchova ke zdraví. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2715-8.
- MPSV, 2006. Zákon č. 262/2006 Sb., tj. Zákoník práce ve znění pozdějších předpisů (zákoník práce). [online]. [vid. 2013-03-05] Dostupné z: http://www.mpsv.cz/ppropo.php?ID=z262_2006_6

MŠMT, 2001. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: Bílá kniha*. 1.vyd. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 98 s. ISBN 80-211-0372-8.

MŠMT, 2004. *Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání ve znění pozdějších předpisů (školský zákon)*. [online]. [vid. 2013-03-05]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz>

MŠMT, 2005. *Vyhláška č. 317/2005 Sb. o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků v platném znění*. [online]. [vid. 2013-03-05] Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlaska-c-317-2005-sb-1>

MŠMT, 2006. *Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících ve znění pozdějších předpisů*. [online]. [vid. 2013-03-05] Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/zakon-o-pedagogickych-pracovnicich>

MŠMT, 2009. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. [vid. 2013-04-09]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/mladez/zakon-c-563-2004-sb-o-pedagogickych-pracovnicich?highlightWords=563%2F2004>

MŠMT, 2009. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. [vid. 2013-04-09]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/standarducitele?highlightWords=standard>

MŠMT, 2012. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. [vid. 2013-04-09]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/21707>

NIVD, 2013. Národní institut pro další vzdělávání. *Národní institut pro další vzdělávání* [online]. [vid. 2013-04-01]. Dostupné z: <http://nidv.cz/cs>

NIDV, 2012. *Bulletin* [online]. [vid. 2013-04-09]. Dostupné z: http://www.nidv.cz/cs/download/bulletin/09_2012.pdf

NÚV, 2013. *Školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků. Národní ústav pro vzdělávání* [online]. [vid. 2013-04-01]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/>

PDF UHK, 2013. *Pedagogický fakulta UHK* [online]. [vid. 2013-04-09]. Dostupné z: <http://www.uhk.cz/cs-cz/fakulty-a-pracoviste/pedagogicka-fakulta/zakladni-informace/Stranky/default.aspx>

PRŮCHA, J., 2009. *Pedagogická encyklopedie*. 1.vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-546-2.

PRŮCHA, J., VETEŠKA, J., 2012. *Andragogický slovník*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3960-1.

VALÍŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H., 2010 *Pedagogika pro učitele*. 2. rozšířené a aktualizované vydání. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3357-9.

VODÁK, J., KUCHARČÍKOVÁ, A., 2011. *Efektivní vzdělávání zaměstnanců*. 2. aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada, ISBN 978-80-247-3651-8.

Zákony pro lidi [online]. [vid. 2013-04-09]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-2>

7 SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: Rozložení výzkumného souboru	47
Obrázek 2: Počet aprobevaných a neaprobevaných učitelů	48
Obrázek 3: Rozložení zaměření učitelů	48
Obrázek 4: Délka praxe učitelů	49
Obrázek 5: Volnočasová aktivita sport	50
Obrázek 6: Druh volnočasové sportovní aktivity	50
Obrázek 7: Typ školy umístěním	51
Obrázek 8: Typ školy počtem žáků	51
Obrázek 9: Tělocvična v budově školy	52
Obrázek 10: Vybavení, zařízení tělocvičny	52
Obrázek 11: Pomůcky pro tělesnou výchovu	53
Obrázek 12: Hřiště dosažitelné do 3 minut	54
Obrázek 13: Netradiční pomůcky a aktivity v tělesné výchově	55
Obrázek 14: Netradiční pomůcky	56
Obrázek 15: Specialisté nebo učitelé druhého stupně	57
Obrázek 16: Dostatečný počet hodin tělesné výchovy	58
Obrázek 17: Přístup k tělesné výchově	58
Obrázek 18: Oblíbené místo učitele	59
Obrázek 19: Účast na DVPP	60
Obrázek 20: Organizace DVPP	60
Obrázek 21: Vyhovuje nabídka kurzů	61
Obrázek 22: Výběr kurzu na učitelé	62
Obrázek 23: Počet kurzů ročně	63
Obrázek 24: Hradí kurz zaměstnavatel	63
Obrázek 25: Kurz tělesné výchovy	64
Obrázek 26: Kurz Tv přínosem	65
Obrázek 27: Co by měl mít kurz Tv	66
Obrázek 28: Zdroj nových námětů	67
Obrázek 29: Zájem o hospitaci	68
Obrázek 30: Spolupráce s oddíly	69
Obrázek 31: Vznik webových stránek	69
Obrázek 32: Ovlivnit nabídku	70

8 PŘÍLOHY

PŘÍLOHA A

Dotazník pro učitele 1. stupně základní školy

Dobrý den,

Jmenuji se Kateřina Hanková a jsem studentka 5. ročníku učitelství pro 1. stupeň kombinované. Prosím Vás o vyplnění tohoto dotazníku, který bude součástí mé diplomové práce s názvem *system dalšího vzdělávání učitelů na 1. stupni ZŠ v předmětu tělesná výchova*. Dotazník je anonymní a poslouží pouze pro mé výzkumné šetření. Odpovědi vyberte z nabízených možností nebo doplňte.

Velice děkuji za Vaši ochotu a čas

---

1. **Jste:** žena / muž ?
2. **Jste:** aprobovaný / neaprobovaný učitel?
3. **Vaše zaměření (specializace – VV, TV, HV apod.):**..... .
4. **Vaše praxe :** 1-5 / 6-10 / 11-15 / více let.
5. **Je Vaše volnočasová aktivita sport?** ano / ne
Pokud ano, uveďte jaká: ..... ?
6. **Charakteristika Vaší školy:** vesnická / městská / sídlištní.
7. **Počet žáků na Vaší škole:** do 100 / do 300 / do 500.
8. **Je tělocvična v budově školy?** ano / ne
9. **Vybavení, zařízení tělocvičny je:** vynikající / dostatečné / nedostatečné.
10. **Pomůcky pro výuku tělesné výchovy jsou:**
vynikající / dostatečné / nedostatečné.
11. **Venkovní hřiště je v dosahu chůze do 3 minut.** ano / ne
Jestliže ne, jak daleko je vhodné hřiště : .....?
12. **Délka hodin tělesné výchovy v týdnu je :**
2 x 45 min. / 3 x 45 min. / 1 x 90 min.
13. **Skupiny dětí:** celá třída / dělené chlapci, dívky.
14. **Využíváte nějaké netradiční pomůcky ve výuce tělesné výchovy, jaké.....?**
15. **Uveďte nějaké netradiční činnosti (sportovní hry), které zařazujete při tělesné výchově.**

16. Mají učit tělesnou výchovu na 1. stupni specialisté nebo učitelé z druhého stupně? ano / ne

17. Je tělesná výchova důležitá pro správný celkový rozvoj dítěte? ano / ne

18. Je počet hodin tělesné výchovy na 1. stupni základní školy dostačující?
ano / ne

19. Přistupujeme k tělesné výchově spíše s pocity:
pozitivními / neutrálními / negativními

20. Upřednostňujete aktivity při tělesné výchově :
v tělocvičně / na hřišti / jiná místa

21. Účastníte se dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků DVPP?
ano / ne

22. Vybíráte si kurzy DVPP z nabídky : CVKHK / DVPP krajské / jiné

23. Vyhovuje Vám nabídka kurzů ve škole: ano / ne

24. Hledáte kurzy i mimo nabídku školy? ano / ne

25. Je volba kurzů plně na Vás? ano / ne

26. Vybíráte si kurzy akreditované / neakreditované pro Váš obor?

27. Kolika kurzů se ročně účastníte?

28. Hradí Vám kurzy zaměstnavatel? ano / ne / částečně

29. Byl/a jste na kurzu zaměřeném na tělesnou výchovu? ano / ne

30. Byl pro Vás kurz přínosem? ano / ne

31. Kurzy zaměřené na tělesnou výchovu by měl nabízet: metodické nácviky / dopomoc a bezpečnost / zásobník her / organizace a struktura hodiny / nové trendy v TV

32. Hledáte informace k TV v literatuře? ano / ne

33. Hledáte informace k TV na internetu? ano / ne

34. Konzultujete přípravu TV s kolegy? ano / ne

35. Využil/a byste možnost hospitace na TV kolegy? ano / ne

36. Využil/a byste možnost hospitace na TV v jiné škole? ano / ne

37. Započil/a byste se do spolupráce s místními sportovními oddíly?
ano / ne

38. Podpořil/a byste vznik webových stránek zaměřených na výuku TV?
ano / ne

39. Chtěl/a byste ovlivnit nabídku kurzů? ano / ne